

Nr 01/16 (czerwiec 2016 r.)

Kwartalny raport o rynku pracy w I kw. 2016 r.



Nr 01/16 (czerwiec 2016 r.)

Kwartalny raport o rynku pracy w I kw. 2016 r.

Stanisław Cichocki

Katarzyna Saczuk

Paweł Strzelecki

Joanna Tyrowicz

Robert Wyszyński

Biuro Przedsiębiorstw, Gospodarstw Domowych i Rynków
Instytut Ekonomiczny
Warszawa, 2016 r.

Spis treści

Spis treści	1
Streszczenie	2
Zatrudnienie	3
Tendencje	3
Zmiany jakościowe	4
Sektory	6
Perspektywy zatrudnienia	8
Tło międzynarodowe	9
Podaż pracy i bezrobocie	11
Podaż pracy	11
Bezrobocie	13
Przepływy na rynku pracy	15
Wynagrodzenia, wydajność i koszty pracy	17
Tendencje	17
Sektory gospodarki	18
Tło międzynarodowe	20
Analizy pogłębione	21
Ramka 1. Źródła i konsekwencje aktualizacji danych o ludności Polski w BAEL	21
Ramka 2. Ile zarabiają w Polsce imigranci na tle polskich pracowników?	22
Ramka 3. Brak wpływu imigrantów na płace i bezrobocie – wnioski dla Polski	24
Ramka 4. Czy podnoszenie płacy minimalnej może nie zmniejszać zatrudnienia?	26
Aneks: terminy i definicje	28

Streszczenie

W I kw. 2016 r. nadal poprawiała się sytuacja na rynku pracy. Wskazują na to dane z sektora przedsiębiorstw oraz gospodarki narodowej. Zatrudnienie na podstawie danych ankietowych także odnotowało wysoki wzrost, lecz dynamika jest nieco niższa ze względu na znaczne obniżenie populacji Polski w danych BAEL. Pomimo wysokiego popytu na pracę wzrost wynagrodzeń nie przyspieszył.

Dynamicznie wzrastała liczba osób pracujących wg BAEL. W I kw. br. wzrosła o 1,1% r/r. Korekta populacji BAEL wpłynęła obniżająco na tę dynamikę (szacunek bez korekty: 1,9%). Najszybciej wzrastała liczba pracujących w przemyśle, ale to ponownie usługi były odpowiedzialne za większość wzrostu zatrudnienia. Wzrost zatrudnienia występował pomimo ponownych spadków liczby osób pracujących w rolnictwie. Wzrost liczby osób pracujących związany był głównie z zatrudnieniem najemnym oraz w mniejszym stopniu z samozatrudnieniem poza rolnictwem.

Podaż pracy spadła, pomimo nieznacznego wzrostu współczynnika aktywności zawodowej – rosnąca aktywność nie równoważy negatywnych tendencji demograficznych. Maleje pozytywny wpływ na podaż pracy wzrostu aktywności zawodowej osób w wieku przedemerytalnym. W najbliższych kwartałach można oczekiwać systematycznego spadku liczby aktywnych zawodowo.

Stopa bezrobocia BAEL osiągnęła poziom 6,3% (sa), tj. znacznie poniżej historycznego minimum z 2008 roku (7,0% sa). Odzwierciedla to zarówno wysoki popyt na pracę, jak i spadającą podaż pracy.

Dynamika płac w gospodarce w I kw. 2016 r. utrzymała się na stabilnym poziomie zbliżonym do 3% r/r, który obserwowany jest od około roku, pomimo wzrostu popytu na pracę. Wzrost płac w sektorze przedsiębiorstw jest nieco szybszy niż w całej gospodarce, a dane miesięczne wskazują, że przyspiesza dynamika płac w usługach.

Wzrost ULC w gospodarce pozostaje relatywnie niski, choć nieco przyspieszył pod wpływem obniżenia się wzrostu wydajności pracy w I kw. 2016 r. Obniżenie się wydajności było wyraźnie odczuwalne zwłaszcza w budownictwie i wiązało się prawdopodobnie ze słabszymi danymi o inwestycjach w I kw. br.

W dodatkowych analizach zaprezentowano skalę korekt wprowadzonych przez GUS do populacji w badaniu BAEL (Ramka 1). Poza tym przedstawiono wnioski z badań na temat skutków imigracji zarobkowej (Ramka 2 i 3) oraz płacy minimalnej (Ramka 4).

Zatrudnienie

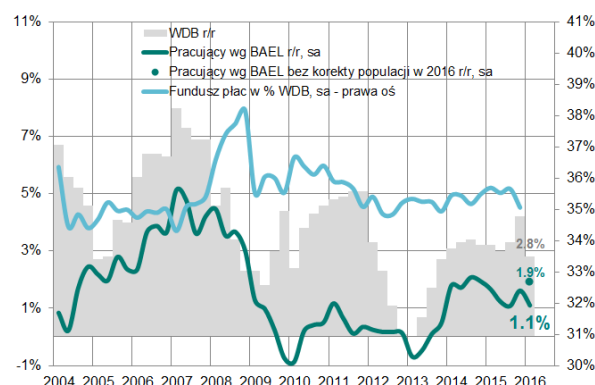
Tendencje

W I kwartale 2016 r. nadal obserwowana była wzrostowa tendencja zatrudnienia, która świadczy o dalszym wzroście zapotrzebowania na pracowników. Na jej kontynuację wskazują przede wszystkim dane z sektora przedsiębiorstw, w mniejszym zaś stopniu wyniki BAEL, zakłócone w tym kwartale aktualizacją przez GUS liczby ludności. W warunkach utrzymującej się deflacji i niskiej presji płacowej, rosnący stopień wykorzystania czynnika pracy i rosnące koszty pracy przekładają się na powolny wzrost realnego obciążenia firm kosztami związanymi z zatrudnieniem.

Wraz z poprawiającą się od II kwartału 2013 r. sytuacją gospodarczą, na rynku pracy w Polsce obserwowane były systematyczne wzrosty zatrudnienia. Przejawiało się to zarówno rosnącą liczbą pracujących wg BAEL (w tempie ok. 70 tys. na kwartał), jak również zwiększającą się liczbą etatów w gospodarce narodowej (GN). W I kw. 2016 r., mimo wyraźnego osłabienia rocznego tempa wzrostu PKB, dotychczasowa tendencja wzrostowa w przypadku zatrudnienia etatowego przyspieszyła. Jednocześnie, wzrost liczby pracujących wg BAEL wyhamował (Wykres nr 1, Tabela nr 1), co (pomimo skorelowania w czasie ze spadkiem dynamiki PKB) było jednak głównie skutkiem korekty populacji BAEL¹, w wyniku której roczne tempo wzrostu liczby pracujących obniżyło się o ok. 0,8 pp. (zob. Ramka 1). Pełniejsza ocena wpływu tego efektu na zmianę liczby

pracujących BAEL będzie możliwa dopiero w kolejnych kwartałach². Niemniej jednak, biorąc pod uwagę optymistyczne informacje o zatrudnieniu płynące z danych sprawozdawczych z GN, bieżący kwartał stanowi kontynuację dotychczasowej tendencji wzrostowej zatrudnienia. Z drugiej strony, obserwowane na przełomie lat 2015/2016 przyspieszenie tempa wzrostu liczby etatów w GN, przynajmniej częściowo, może wynikać z częstszego przekształcania mniej stabilnych form zatrudnienia w bezterminowe umowy o pracę, głównie za sprawą wejścia w życie nowych regulacji (zob. rozdział „Zmiany jakościowe”).

Wykres nr 1. Liczba pracujących wg BAEL oraz udział funduszu płac w WDB na tle zmian WDB



Źródło: dane GUS, obliczenia NBP.

Mimo niższej w tym kwartale dynamiki PKB, kontynuacji wzrostowej tendencji zatrudnienia nadal sprzyja względnie silny popyt konsumpcyjny. Wzrost zatrudnienia skutkuje z kolei dalszym spadkiem stopy bezrobocia oraz obniżaniem się ujemnej już od początku 2015 r. luki na bezrobociu. Negatywnym sygnałem płynącym z

¹ W I kw. 2016 r. GUS skorygował liczbę ludności BAEL o ponad 250 tys. *in minus*. Korekta uwzględniająca migracje zewnętrzne została przeprowadzona przy tym łącznie za 2 ostatnie lata, zaś korekta uwzględniająca saldo urodzeń i zgonów za cały rok 2015. We wszystkich kwartałach 2015 r. populacja BAEL pozostawała bowiem (statystycznie) na stałym poziomie, a przyczyną tego był brak dostępności informacji nt. zmian liczby i struktury ludności w 2015 r.

² Co do zasady ewentualne korekty populacji BAEL w znacznie większym stopniu wpływają na poziomy zmienne (np. liczba osób aktywnych zawodowo lub pracujących), a w mniejszym na ich dynamiki czy relacje pomiędzy zmiennymi (np. współczynnik aktywności zawodowej, czy stopa bezrobocia).

rachunków narodowych, jest natomiast ograniczenie względem 2015 r. nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw, co w dłuższym okresie będzie oddziaływać również na ich plany zatrudnieniowe (por. podrozdział Perspektywy zatrudnienia s. 8).

Tabela nr 1. Miary wzrostu zatrudnienia wg danych BAEL oraz danych ze sprawozdawczości podmiotów powyżej 9 zatrudnionych dla całej GN oraz dla SP (sa)

	2013	2014	I 2015	II 2015	III 2015	IV 2015	I 2016
	(% r/r, sa)						
BAEL pracujący	-0.1	1.9	1.7	1.2	1.1	1.6	1.1
BAEL pracujący - bez rolników	0.5	2.5	1.8	1.2	0.8	1.9	2.2
BAEL pracujący - NAJEMNIE	0.6	2.5	2.2	1.2	0.9	2.0	1.5
GN pracujący	0.0	0.9	1.1	0.9	1.0	1.2	2.0
GN przec. zatrudnienie	-1.0	0.2	0.7	0.8	1.0	1.1	1.7
SP pracujący	-0.3	1.1	1.3	1.1	1.1	1.3	2.6
SP przec. zatrudnienie	-1.0	0.6	1.1	1.0	1.2	2.0	2.6
	(% kw/kw, sa)						
BAEL pracujący	0.1	0.5	0.5	-0.1	0.4	0.8	0.0
BAEL pracujący - bez rolników	0.3	0.6	0.3	0.1	0.5	1.1	0.6
BAEL pracujący - NAJEMNIE	0.3	0.6	0.7	-0.1	0.3	1.0	0.3
GN pracujący	0.2	0.3	-0.2	0.1	0.4	0.8	0.7
GN przec. zatrudnienie	-0.3	0.2	0.0	0.3	0.3	0.4	0.7
SP pracujący	0.1	0.3	0.1	0.1	0.3	0.8	1.3
SP przec. zatrudnienie	-0.2	0.3	0.4	0.2	0.4	1.0	0.9

Źródło: dane GUS, obliczenia NBP.

Utrzymujący się wysoki popyt na nowych pracowników oraz rosnąca systematycznie od blisko 3 lat intensywność³ wykorzystania dostępnych zasobów pracy skutkują powolną tendencją wzrostową udziału funduszu płac w wytwarzanym produkcie (Wykres nr 1). Nieznaczna poprawa wyceny pracy w tym czasie związana jest z obserwowanym po 2013 r. ożywieniem gospodarczym. Ze względu na prognozowany relatywnie stabilny wzrost wydajności pracy i umiarkowane tempo wzrostu płac (zob. NECMOD – marzec 2016), w kolejnych kwartałach nie należy oczekiwać wyraźniejszego podniesienia poziomu *labour share* (LS). Natomiast w długim okresie, szereg zidentyfikowanych czynników wskazuje na możliwość dalszego spadku *labour share*, co dotyczy większości krajów OECD⁴.

³ Szerzej nt. metody obliczeń intensywności wykorzystania czynnika pracy oraz niedopasowania godzinowego w Ramce nr 3 raportu o rynku pracy za II kw. 2015 r

⁴ Wśród najważniejszych przyczyn obniżania się LS w Europie wymieniana się najczęściej zmiany strukturalne polegające na zwiększaniu udziału sektorów kapitałochłonnych kosztem branż pracochłonnych. Zob. raport OECD oraz ILO

Zmiany jakościowe

Już od blisko roku wraz ze wzrostem wielkości zatrudnienia najemnego systematycznie zwiększa się również stabilność zawieranych kontraktów. Jednocześnie, po raz pierwszy od kilku lat w I kw. br. wyraźnie wzrosła liczba osób samozatrudnionych. Oba zjawiska mogą, przynajmniej częściowo, wynikać z poszukiwania przez pracodawców form zatrudnienia alternatywnych do tzw. umów „śmiciowych”.

Podobnie jak przed kwartałem, wzrost liczby pracujących BAEL wynikał głównie ze wzrostu wielkości zatrudnienia najemnego, które przyrostło w I kw. 2016 r. w tempie o 0,4 pp. szybszym niż pracujący ogółem. Wiązało się to przede wszystkim z dalszym zwiększaniem udziału stabilnych form pracy najemnej (Tabela nr 1, Wykres nr 2). Już trzeci kwartał z rzędu za łączny przyrost zatrudnienia najemnego odpowiadało praktycznie wyłącznie zwiększanie się liczby umów stałych, która wzrosła o 2,0% r/r sa (tj. ok. 2,8% r/r sa bez uwzględniania korekty populacji BAEL). Wprawdzie w tym samym czasie liczba pracujących najemnie na umowy czasowe⁵ przestała spadać w ujęciu rocznym, jednak jej udział w rocznym wzroście zatrudnienia ogółem był zbliżony do zera (Wykres nr 4). Z kolei względem poprzedniego kwartału wyraźnie zyskało na znaczeniu samozatrudnienie poza rolnictwem.

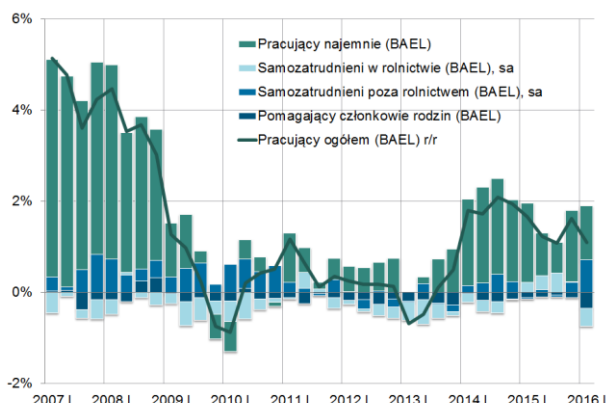
Wyraźny wzrost widoczny zarówno w przypadku kontraktów stałych, jak ich liczby osób decydujących się na prowadzenie własnej działalności gospodarczej, częściowo wynika z ostatnich zmian w prawie pracy. Spośród nowelizacji

The Labour Share in G20 Economies, 2015 dostępny na stronie internetowej <https://www.oecd.org/g20/topics/employment-and-social-policy/The-Labour-Share-in-G20-Economies.pdf>.

⁵ Na podstawie BAEL możliwa jest identyfikacja osób pracujących na umowę zawartą na czas określony, tj. z określonym terminem zakończenia kontraktu. Kategoria ta obejmuje także inne niż umowa o pracę formy zatrudnienia np. umowy cywilno-prawne, umowy ustne, jak również część pracujących w „szarej strefie”.

przepisów najważniejsze dotyczyły nowych zasad (obowiązujących od 22 lutego br.) zawierania umów na czas określony⁶, jak również obowiązujących od początku br. zmian w oskładkowaniu umów cywilnoprawnych.

Wykres nr 2. Kontrybucja zmian dynamiki r/r liczby pracujących wg wybranych kategorii zatrudnienia do zmian dynamiki liczby pracujących BAEL ogółem



Źródło: dane GUS, obliczenia NBP.

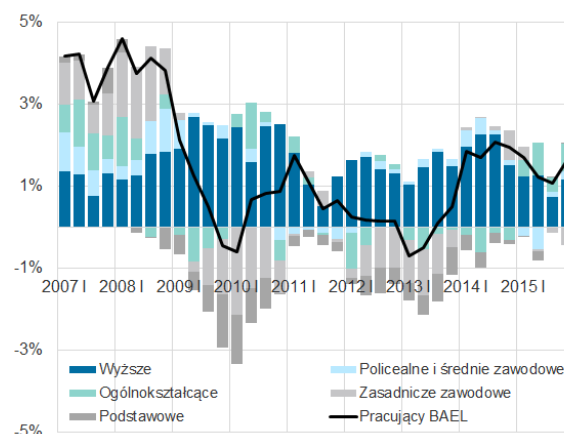
Zwiększanie udziału bardziej stabilnych form zatrudnienia może być jednak uwarunkowane również czynnikami koniunkturalnymi i poprawiającą się pozycją negocjacyjną pracownika. Zarówno wprowadzone, jak i planowane⁷ rozwiązania z jednej strony ograniczają ryzyko segmentacji rynku pracy i związane z nią negatywne skutki dla pracownika. Z drugiej, wpływają na usztywnienie relacji pracodawca-pracownik. Dlatego też w niektórych branżach skutkować mogą w dłuższym okresie większą skłonnością firm do redukcji ogólnego poziomu zatrudnienia.

⁶ Celem nowych zapisów ustawowych było ograniczenie nadużywania nietypowych form zatrudnienia poprzez zmniejszenie asymetrii warunków zawierania i rozwiązywania umów pomiędzy kontraktami stałymi a pozostałymi rodzajami umów.

⁷ Kolejną zapowiadaną zmianą dot. umów zleceń, jest planowane na II poł. br. wprowadzenie minimalnej stawki godzinowej dla pracujących w ramach tego rodzaju kontraktów, najpierw tylko dla nowych, a potem również dla już obowiązujących.

Jak sugeruje dekompozycja rocznych zmian liczby pracujących wg wykształcenia, główny ciężar negatywnego dostosowania w okresach słabszej koniunktury ponoszony jest najczęściej przez pracowników słabiej wykształconych (Wykres nr 3). W latach 2009-2014 praktycznie cały wzrost zatrudnienia dotyczył grupy osób z wyższym wykształceniem i był obserwowany nawet w okresach, kiedy całkowita liczba pracujących wyraźnie spadała. Dopiero ostatnie kilka kwartałów przyniosło wyraźniejsze wzrosty zatrudnienia w pozostałych grupach wykształcenia. W szczególności, od początku 2015 r. nieco wyraźniej (w tempie ok. 2,1% r/r) rośnie liczba pracujących z wykształceniem ogólnokształcącym, co odzwierciedla zwiększający się popyt na pracę osób młodych (15-24 lata) w usługach i jest spójny ze wzrostem aktywności zawodowej osób w wieku 15-24 lata, obserwowanym w ostatnich kwartałach.

Wykres nr 3. Kontrybucje do zmian r/r liczby pracujących BAEL wg poziomu wykształcenia*



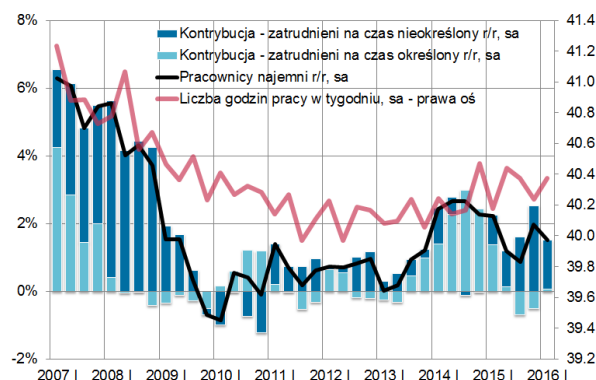
Źródło: dane GUS i dane NBP, obliczenia własne.

* Dane dostępne do III kw. 2015 r.

Wzrostowej tendencji zatrudnienia wg BAEL towarzyszy już od blisko 3 lat łagodna, ale systematyczna tendencja do zwiększania intensywności wykorzystania czynnika pracy (Wykres nr 4), mimo znacznej krótkookresowej zmienności od połowy 2014 r. Obserwowany w tym czasie trend wzrostowy liczby przeciętnie przepracowanych godzin, wraz ze stopniową poprawą

sytuacji dochodowej i obniżeniem się preferencji dotyczących wymiaru czasu pracy, doprowadził do wyraźnej redukcji niedopasowania godzinowego pomiędzy podażą i popytem na pracę (Wykres nr 5).

Wykres nr 4. Odsetek pracujących na podstawie kontraktów krótkoterminowych i liczba godzin przepracowanych w tygodniu (sa)

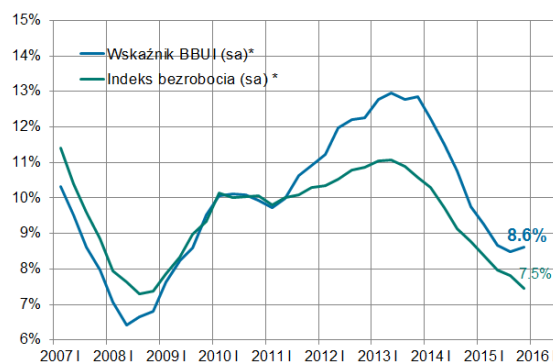


Źródło: dane GUS i dane NBP, obliczenia własne.

Pod koniec 2015 r. spadek przeciętnie przepracowanego czasu pracy przełożył się na jednorazowe rozwarcie luki godzinowej. Jednak ponowny wzrost liczby godzin w I kw. 2016 r., przy względnie stabilnym zachowaniu preferencji pracowników, pozwala oczekiwać raczej jej dalszej redukcji (Wykres nr 5). Tym samym obecny poziom stopy bezrobocia jest najprawdopodobniej zbliżony do poziomu indeksu niepełnego wykorzystania czynnika pracy, uwzględniającego zarówno ekstensywną (ang. *extensive margin*), jak i intensywną (ang. *extensive margin*) stronę dopasowania na rynku pracy (zob. Ramka nr 3 raportu o rynku pracy za II kw. 2015 r.).

W kolejnych kwartałach, przy założeniu dalszego spadku bezrobocia i powoli rosnących trudności ze znalezieniem pracowników, konieczne może okazać się dalsze zwiększanie intensywności pracy. W konsekwencji doprowadzić to może do pojawienia się negatywnej luki godzinowej (nadwyżki przepracowanych godzin nad czasem pracy preferowanym przez pracowników) i silniejszej presji na wzrost płac.

Wykres nr 5. Wskaźnik BBUI oraz indeks bezrobocia (sa)



*Zarówno BBUI (ang. *Bell&Blanchflower Underemployment Index*), jak i indeks bezrobocia to miary nierównowagi na rynku pracy uwzględniające wymiar czasu pracy.

Źródło: dane GUS, obliczenia własne.

Sektory

W ostatnim kwartale liczba pracujących rosła głównie w sektorze przemysłowym. W największym z sektorów, tj. sektorze usługowym, poziom zatrudnienia praktycznie nie zmienił się w ujęciu kwartalnym. Wyraźne spadki odnotowały natomiast rolnictwo oraz sfera publiczna gospodarki.

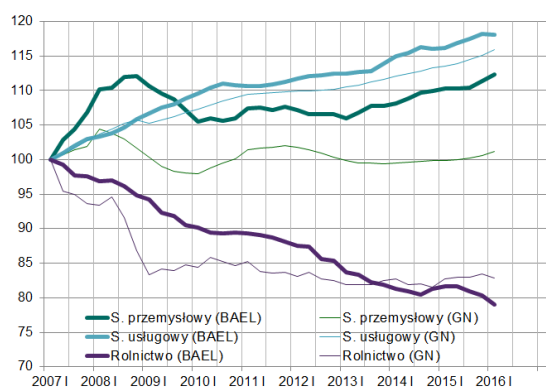
Wzrost zatrudnienia w I kwartale br., w odróżnieniu od poprzedniego, obserwowany był przede wszystkim w sektorze przemysłowym⁸, w którym od początku ub.r. liczba pracujących zwiększyła się o ok. 90 tys. osób (Wykres nr 6). Można przypuszczać, że wzrost ten wynikał przy tym głównie ze wzrostu liczby pracujących w budownictwie, a dokładniej w małych firmach budowlanych⁹. Po skorygowaniu przez GUS

⁸ Sektor przemysłowy w BAEL zawiera przemysł (tj. przetwórstwo przemysłowe, górnictwo, zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę) oraz budownictwo.

⁹ Wg danych BAEL dostępnych do IV kw. 2015 r. od połowy ub.r. liczba pracujących w sektorze budowlanym zaczęła ponownie rosnąć, przeciętnie w tempie ok. 3,2% r/r. Z kolei wg informacji pochodzących ze sprawozdań przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 9 pracowników, liczba pracujących w budownictwie odnotowała w II półroczu jeszcze ponad 4-proc. spadek. Dopiero w I kw. 2016 r. spa-

populacji BAEL liczba pracujących w największym z sektorów – usługowym – wprawdzie nieznacznie obniżyła się w ujęciu kwartalnym (o 0,1% kw/kw sa), jednak jej skumulowany wzrost począwszy od I kw. 2015 r. wyniósł ponad 140 tys. osób (sa). Kontynuację tendencji wzrostowej w usługach potwierdzają także dane sprawozdawcze z GN. W rolnictwie z kolei, po kilku kwartałach stabilizacji, a nawet okresowego wzrostu na przełomie 2014 i 2015 r., nastąpił ponowny wyraźny spadek poziomu zatrudnienia. Czasowemu wyhamowaniu spadków w tym sektorze mogły sprzyjać po pierwsze zmiany regulacyjne dot. zasad obrotu nieruchomościami rolnymi, w szczególności wymóg pozostawiania przez nabywcę nieruchomości rolnikiem indywidualnym¹⁰. Po drugie, na perspektywy rozwoju niektórych gospodarstw rolnych istotny wpływ mógł mieć w tym czasie wzmożony napływ pracowników z Ukrainy, który poprawiał konkurencyjność kosztową tych gospodarstw.

Wykres nr 6. Indeks jednopodstawowy (2007q1=100) liczby pracujących wg BAEL oraz wg danych ze sprawozdawczości podmiotów powyżej 9 dla całej GN w głównych gałęziach gospodarki (sa)



Źródło: dane GUS, obliczenia NBP.

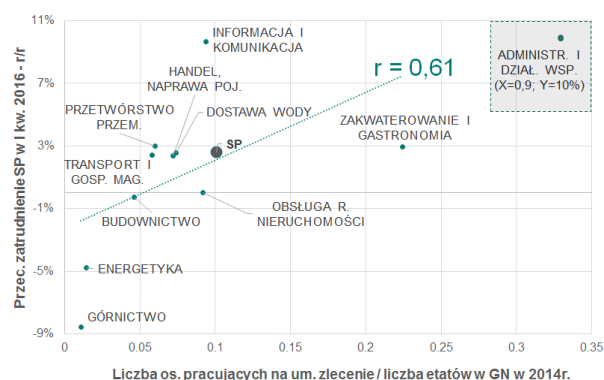
dek wyhamował, a liczba pracujących nieznacznie wzrosła (o 0,5% kw/kw sa).

¹⁰ Ustawa z dnia 14 kwietnia 2016 r. o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw, która weszła w życie 30 kwietnia 2016 r.

Wydaje się, że skutki ostatnich zmian regulacyjnych uwidoczniły się także w sektorze usługowym. Obowiązujące od początku br. przepisy zmieniające sposób naliczania składek na ubezpieczenie społeczne od umów zleceń mogły stanowić dla niektórych podmiotów zachętę do odchodzenia od tej formy zatrudnienia. Potwierdzają to dane z sektora przedsiębiorstw. W I kw. br. najsilniejszy wzrost zatrudnienia etatowego odnotowano właśnie w niektórych sekcjach usługowych SP, charakteryzujących się najwyższym odsetkiem umów cywilno-prawnych w ogólnej liczbie pracujących, tj. w zakwaterowaniu i gastronomii oraz administrowaniu i działalności wspierającej (Wykres nr 7).

W dłuższym okresie w sektorowej strukturze zatrudnienia obserwuje się sukcesywne zwiększanie się udziału usług¹¹, charakteryzujących się relatywnie łagodniejszymi dostosowaniami zatrudnienia aniżeli pozostałe sektory. Tendencja ta powinna oddziaływać stabilizująco na zatrudnienie w całej gospodarce. Nadal zwiększa się też udział sektora prywatnego, który w I kw. br. stanowił już 76,6% ogółu zatrudnienia i był o ok. 6 pp. wyższy niż przed dekadą.

Wykres nr 7. Zmiany r/r zatrudnienia w SP w I kw. 2016 r. a relacja nietypowych form zatrudnienia do zatrudnienia etatowego wg sekcji (stan w 2014 r.)



Źródło: dane GUS, obliczenia NBP.

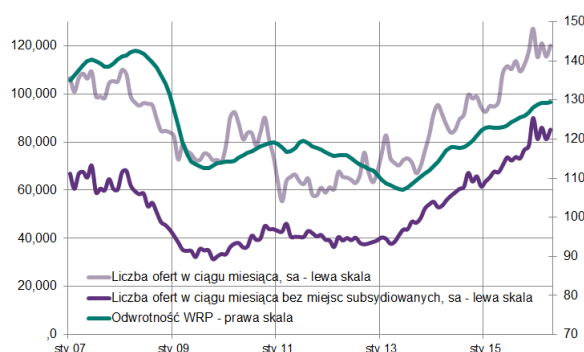
¹¹ Wg BAEL udział sektora usługowego w całkowitym zatrudnieniu ustabilizował się w I kw. 2016 r. na poziomie 58,0%.

Perspektywy zatrudnienia

Utrzymywanie się wysokiego popytu na pracę sugeruje stabilne perspektywy zatrudnienia także w kolejnych kwartałach. Świadczą o tym zarówno nadal wysoka liczba ofert pracy dostępnych aktualnie na rynku, jak i plany przedsiębiorców dot. zwiększania zatrudnienia w II kwartale br. Nieznacznie przyspieszyła też kreacja nowych miejsc pracy.

O utrzymaniu dobrych perspektyw zatrudnienia na najbliższe kwartały świadczy kontynuacja tendencji wzrostowej w przypadku większości wskaźników opisujących popyt na pracę w I kw. 2016 r.

Wykres nr 8. Liczba ofert w urzędach pracy i Wskaźnik Rynku Pracy BIEC



Źródło: GUS, BIEC, obliczenia NBP.

Rekordowo wysoka już w ub.r. liczba niesubsydiowanych („rynkowych”) ofert pracy (Wykres nr 8) zgłoszonych przez pracodawców do urzędów pracy, na początku br. jeszcze nieznacznie wzrosła o 1,4% kw/kw sa, tj. nieco wolniej niż przed kwartałem. Wskaźnik Rynku Pracy BIEC¹² – mierzący koniunkturę na rynku pracy – osiągnął poziom 77,5 sa (wobec 78,8 w IV kw. 2015 r.), co świadczy o jego dalszej poprawie,

¹² Wskaźnik Rynku Pracy (WRP) publikowany jest przez BIEC z częstotliwością miesięczną i ma charakter wyprzedzający w stosunku do danych o bezrobociu. Głównym elementem wskaźnika WRP BIEC jest Barometr Ofert Pracy BOP oparty na pomiarze liczby ofert pracy publikowanych w Internecie.

aczkolwiek przy nieznacznie niższej dynamice zmian. Zmiany obserwowane w trakcie pierwszych dwóch miesięcy II kw. 2016 r. w liczbie ofert umieszczanych przez pracodawców w Internecie (BOP) sugerują z kolei, że osłabienie tempa wzrostu popytu na pracę na początku roku miało raczej przejściowy charakter.

Po czasowym ograniczeniu skłonności pracodawców do zatrudniania nowych pracowników w trakcie 2015 r. kreacja nowych miejsc pracy w I kw. br. ponownie przyspieszyła. Świadczą o tym wyniki reprezentatywnego badania popytu na pracę GUS za ten okres, które wskazują na kontynuację rosnącej tendencji zarówno w odniesieniu do liczby wakatów, jak i kreacji nowych miejsc pracy. Zgodnie z wynikami tego badania, saldo nowo utworzonych i zlikwidowanych przez firmy miejsc pracy ponownie wzrosło (o ponad 13 tys. kw/kw sa), częściowo rekompensując ubiegłoroczne spadki i powracając tym samym do obserwowanej od 2013 r. łagodnej tendencji wzrostowej. Poprawa widoczna po stronie procesu kreacji nowych miejsc pracy powinna w dłuższym okresie sprzyjać kontynuacji wzrostu zatrudnienia. W konsekwencji faktyczne tempo wzrostu liczby pracujących w gospodarce w trakcie najbliższych 2 lat – choć prawdopodobnie zwolni – może okazać się nieco szybsze, niż sugerują to wyniki projekcji NECMOD z marca 2016 r. (zob. rozdział dot. prognoz).

Również w perspektywie najbliższego kwartału prognozy wzrostu zatrudnienia pozostają stabilne. Wyniki Badania Koniunktury NBP¹³ wskazują nawet na ich niewielką poprawę w II kw. 2016 r. w porównaniu z poprzednim kwartałem. Najwyższy wzrost zatrudnienia przewidywany jest przy tym w przetwórstwie przemysłowym oraz handlu, najsilniejszy spadek zaś w górnictwie oraz energetyce, co wydaje się spójne także z wynikami BAEL oraz informacjami sprawoz-

¹³ Dane z „Szybkiego Monitoringu NBP w I kw. 2016”, NBP, kwiecień 2016 r.

dawczymi przedsiębiorstw. Na dalszy wyraźny wzrost zatrudnienia w firmach w II kw. br. wskazują też badania ankietowe realizowane przez inne ośrodki badawcze¹⁴. Kontynuacja tendencji wzrostowej zatrudnienia powoduje, że niektóre przedsiębiorstwa zaczynają stopniowo napotykać na barierę niedostatecznej podaży pracowników. Wg Szybkiego Monitoringu NBP odsetek takich firm pozostaje jednak na zdecydowanie niższym poziomie (ok. 3%) aniżeli w okresie najszybszego wzrostu gospodarczego w latach 2007-2008 (ok. 14%). Pewien moderujący wpływ na plany przedsiębiorstw dot. zwiększania zatrudnienia czy wynagrodzeń zasadniczych może mieć utrzymująca się niepewność w zakresie zmian instytucjonalnych, oddziałująca także na ich decyzje inwestycyjne.

Tło międzynarodowe

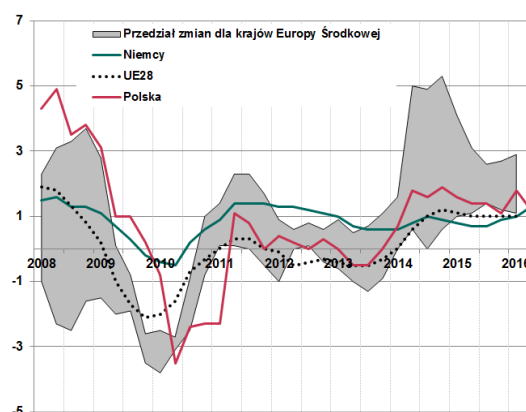
Zmiany zatrudnienia w Polsce – co do tendencji – wydają się zgodne ze zmianami obserwowanymi w pozostałych krajach europejskich. W skali całej UE począwszy od 2013 r. kontynuowana jest powolna tendencja wzrostowa liczby pracujących, która w drugiej połowie 2014 r. jednak nieznacznie wyhamowała.

Po wyraźnym przyspieszeniu w IV kw. 2015 r. dynamika roczna liczby pracujących w Polsce w I kwartale br. ponownie zbliżyła się do średniej dla grupy krajów unijnych (1,1% r/r, Wykres nr 9). W przypadku Polski obniżenie dynamiki rocznej względem poprzedniego kwartału związane było z aktualizacją liczby ludności BAEL, co uniemożliwia dla tego okresu proste porównanie dynamik pomiędzy krajami.

Niezależnie od efektu statystycznego związanego z korektą populacji BAEL, zatrudnienie w

takich krajach jak Grecja, Hiszpania czy Słowacja rosło w I kw. 2016 r. nadal wyraźnie szybciej niż w Polsce. Należy jednak pamiętać, że również negatywne dostosowanie w okresie po wybuchu ostatniego kryzysu finansowego było tam zdecydowanie głębsze.

Wykres nr 9. Dynamika liczby pracujących w wybranych krajach



Źródło: Eurostat.

Zmiany struktury branżowej zatrudnienia na polskim rynku pracy są w dużym stopniu zbieżne ze zmianami obserwowanymi w pozostałych krajach unijnych. W szczególności dotyczą one rosnącego udziału sektora usług rynkowych kosztem sektora przemysłowego oraz rolniczego. Wg dostępnych danych za IV kw. 2015 r. liczba pracujących w usługach rynkowych w grupie krajów UE-28 rosła w tempie o ok. 1,2 pp. (r/r) szybszym niż liczba pracujących ogółem, która zwiększyła się w ujęciu rocznym o 1,2%. Wyrażenie niższe niż w pozostałych sektorach była również roczna dynamika zatrudnienia w przemyśle (o ok. 1,0 pp.) oraz budownictwie (o 1,7 pp.). Wydaje się przy tym, że w przypadku Polski poprawa sytuacji zatrudnieniowej w sektorze budowlanym następowała nieco szybciej niż w pozostałych krajach UE. W ostatnim kwartale ub.r. w Polsce obserwowano też zdecydowanie łagodniejszy spadek liczby pracujących w sektorze rolniczym. W ujęciu rocznym liczba pracujących w rolnictwie zmniejszyła się w UE w tym czasie o 3,8% r/r, w Polsce zaś – mimo relatywnie

¹⁴ Zarówno badanie firmy *Manpower*, jak również raport *Randstad* dot. planów pracodawców na najbliższe 6 m-cy wskazują na wyraźną poprawę prognoz zatrudnienia w II kw. 2016 r., a w przypadku *Manpower* również na kontynuację tej tendencji w kolejnym kwartale.

wysokiego udziału rolnictwa w strukturze zatrudnienia – jedynie o 1,2%.

Zgodnie z opublikowanymi w lutym br. prognozami Komisji Europejskiej w ciągu najbliższych 2 lat można się spodziewać w całej UE, podobnie jak w Polsce, nieznacznego obniżenia dynamiki zatrudnienia, jednak przy utrzymaniu łagodnej tendencji wzrostowej¹⁵.

¹⁵ "European Economic Forecast – Winter 2016", Institutional Paper, 020 / February 2016, European Commission.

Podaż pracy i bezrobocie

Podaż pracy

W I kw. 2016 r. w związku ze zmniejszeniem populacji, zmniejszył się również nieznacznie zasób pracy. Na ten obraz istotny wpływ miała jednak korekta populacji w Badaniu Aktywności Ekonomicznej Ludności, będącym jednym z głównych źródeł wiedzy o podaży pracy w Polsce. Ponad połowę spadku liczby aktywnych skompensował wzrost aktywności zawodowej, zwłaszcza osób w wieku przedemerytalnym oraz najmłodszych.

I kw. 2016r. odnotowano kolejny w ciągu ostatnich dwóch lat spadek liczby osób aktywnych zawodowo (-0,3% kw/kw, sa, tj. 57 tys. osób). W dużej mierze jest on związany z systematycznym zmniejszeniem się populacji osób w wieku produkcyjnym w Polsce¹⁶.

Wykres nr 10 Liczba aktywnych zawodowo, współczynnik aktywności zawodowej i populacja BAEL (sa)

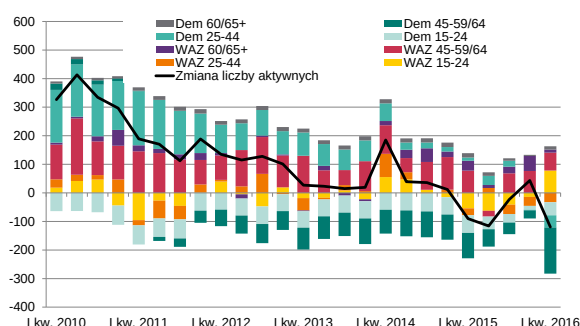


Źródło: dane GUS, obliczenia NBP.

Od 2012 roku na wielkość zasobów pracy w Polsce trwale i negatywnie oddziałuje sytuacja demograficzna – zwłaszcza szybko starzejąca się struktura populacji (Wykres nr 11). Fala emigracji poakcesyjnej spowodowała, że spadek podaży pracy odczuwalny był już w latach 2006-2007, ale po 2008 r. negatywne tendencje były równowa-

żone z nadładkiem przez postępujący wzrost aktywności zawodowej. Jednak na początku 2015 r. okazał się on już niewystarczający i w pierwszych kwartałach tego roku odnotowano ponowny spadek podaży pracy. Gdyby zmiany populacji były uwzględniane w BAEL na bieżąco, spadek liczby aktywnych byłby bardziej systematyczny i prawdopodobnie widoczny kilka kwartałów wcześniej (zob. Ramka nr 1).

Wykres nr 11. Dekompozycja zmian liczby osób aktywnych zawodowo wg wieku (tys.)



Źródło: dane GUS, obliczenia NBP.

*Obserwacja dla roku 2015 obejmuje I-III kw. 2015r.

Jednocześnie, na zbliżonym poziomie od początku 2014 r. (poza jednorazowym spadkiem w II kw. 2015 r.) utrzymuje się współczynnik aktywności zawodowej – w I kw. br. po uwzględnieniu efektów sezonowych wyniósł on 56,2%, sa (Wykres nr 10). Złożyły się na to nieznaczny spadek aktywności w grupie wieku 25-35 lat oraz wzrost aktywności najstarszych oraz najmłodszych osób na rynku pracy. W przypadku najstarszych osób wzrost aktywności jest odnotowywany dość systematycznie od ponad dekady i jest związany w dużej mierze ze zmianami instytucjonalnymi uniemożliwiającymi wcześniejsze wychodzenie z rynku pracy. Można natomiast sądzić, że wzrost aktywności najmłodszych ma bardziej związek z rekordowo niskim bezrobociem przy utrzymującym się wysokim popycie na pracę, przekładającymi się na relatywnie wysokie prawdopodobieństwo znalezienia pracy.

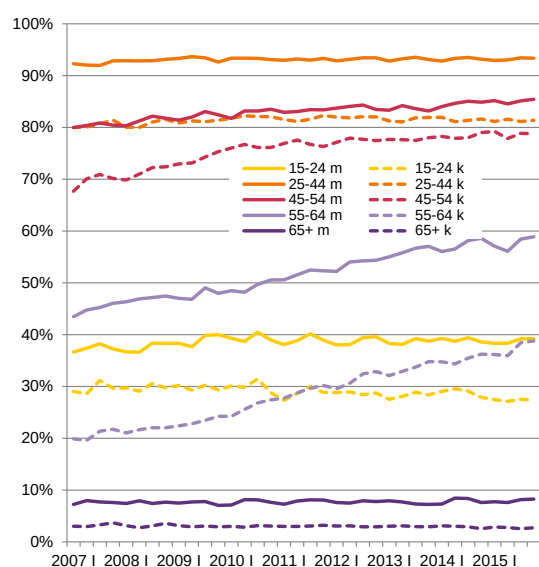
¹⁶ Interpretację opublikowanych danych utrudnia korekta populacji BAEL w I kw. br. (szczegóły w Ramce 1).

Obecnie obserwowana skala wzrostu współczynnika aktywności zawodowej nie jest jednak w stanie zrównoważyć negatywnych efektów związanych z kurczeniem się populacji. Negatywny wpływ tendencji demograficznych będzie się z czasem pogłębiał. Jego tempo będzie uzależnione od dalszego wzrostu współczynników aktywności zawodowej¹⁷.

Zmiany aktywności ekonomicznej nie są równo rozłożone w całej populacji. W ostatnich latach, aktywność zawodowa w większości grup wieku była względnie stabilna, pomimo dużego zróżnicowania poziomów i konsekwentnie niższej aktywności kobiet w poszczególnych grupach wieku.

Wzrosty aktywności notowano jedynie w przedemerytalnych grupach wieku, co było związane z podniesieniem wieku emerytalnego oraz ograniczeniem możliwości wcześniejszego przechodzenia na emeryturę (Wykres nr 12).

Wykres nr 12. Współczynniki aktywności zawodowej wg płci i wieku



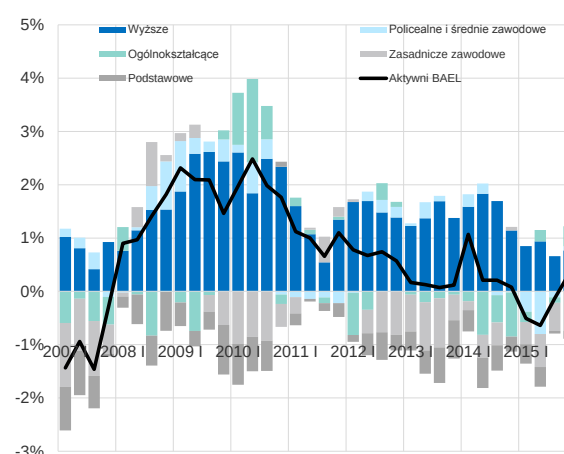
Źródło: dane GUS, obliczenia NBP.

¹⁷ Więcej na ten temat w Kwartalnym raporcie o rynku pracy – IV kw. 2011 r. ramka: „Czy jest możliwe uniknięcie przyszłego spadku podaży pracy w Polsce?”

Tylko dzięki tym tendencjom możliwy był ostatni wzrost liczby aktywnych. Przy szybko rosnących udziałach najstarszych grup wieku w całej populacji, od ich aktywności będą w największym stopniu zależeć również zmiany aktywności w perspektywie najbliższych kilku lat.

Nierównomierny jest również wpływ różnej aktywności osób o odmiennym wykształceniu na zagregowaną aktywność ekonomiczną ludności (Wykres nr 13). W ostatniej dekadzie w każdym kwartale, niezależnie od kierunku i wielkości zmian ogólnej liczby osób aktywnych zawodowo, obserwowano wzrost liczby aktywnych zawodowo z wykształceniem wyższym oraz spadek aktywności osób z wykształceniem podstawowym. Konsekwentny był również spadek liczby osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym. W dużej mierze jest to skutek opuszczania rynku pracy przez słabiej wykształcone roczniki powojennego wyżu, przy jednoczesnym wchodzeniu na rynek młodszych, przeciętnie lepiej wykształconych kohort. Obserwowane tendencje oznaczają podnoszenie się przeciętnego poziomu wykształcenia polskich zasobów pracy.

Wykres nr 13. Kontrybucje do zmian r/r liczby aktywnych zawodowo BAEL wg poziomu wykształcenia.



Źródło: dane GUS, obliczenia NBP.

Wzrost aktywności najstarszych grup wieku współwystępuje ze wzrostem liczby emerytów, co jest związane z osiągnięciem wieku emerytal-

nego przez względnie liczne roczniki powojennego wyżu demograficznego. W IV kw. 2015 r. w dalszym ciągu liczba osób przechodzących na emeryturę kształtowała się na relatywnie wysokim poziomie. Liczba nowo przyznanych świadczeń emerytalnych wyniosła prawie 60 tys. i nie była znacznie wyższa niż w analogicznym okresie poprzedniego roku (Wykres nr 14), choć łączna liczba przyznanych świadczeń w całym 2015r. była o ponad 40% wyższa niż rok wcześniej (zrealizowała się głównie w I połowie 2015 r.). Wzrost ten jest spójny z długoterminowymi projekcjami emerytalnymi, zgodnie z którymi liczba osób przechodzących na emeryturę będzie w kolejnych latach pozostawać na wysokim poziomie, pomimo systematycznego podwyższania wieku emerytalnego (przy założeniu utrzymania obecnie obowiązujących przepisów).

Wykres nr 14. Liczba osób, którym przyznano emeryturę



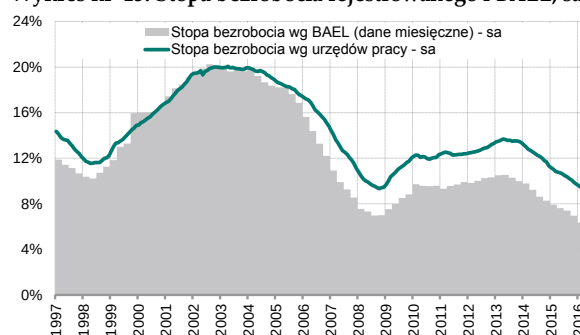
Źródło: dane ZUS, zestawienie NBP. Począwszy od 2007r. kolorami oznaczono kolejne kwartały. Dane obejmują także osoby pobierające zasiłki i świadczenia emerytalne, którym przyznano emeryturę.

Bezrobocie

Wzrost liczby pracujących, przy odnotowanym niewielkim wzroście aktywności, sprawił, że nadal obserwowano spadek bezrobocia – zarówno liczby zarejestrowanych bezrobotnych, jak i obu miar stopy bezrobocia. Notowane w I kw. br. spadki stopy bezrobocia były porównywalne do tych w poprzednim kwartale, a stopy bezrobocia kształtują się na historycznie niskich poziomach.

W I kw. 2016 r. w dalszym ciągu obserwowano spadek obu miar stopy bezrobocia. Stopa bezrobocia BAEL obniżyła się w stosunku do poprzedniego kwartału o 0,7 pp. i ukształtowała się na poziomie 6,3%, sa. W stosunku do I kw. 2015 r. stopa bezrobocia BAEL obniżyła się o 1,6 pp., sa, czyli ponownie więcej w poprzednim kwartale. Stopa bezrobocia rejestrowanego spadła o 0,4 pp. kw/kw, sa i wyniosła 9,3%, sa (Wykres nr 15).

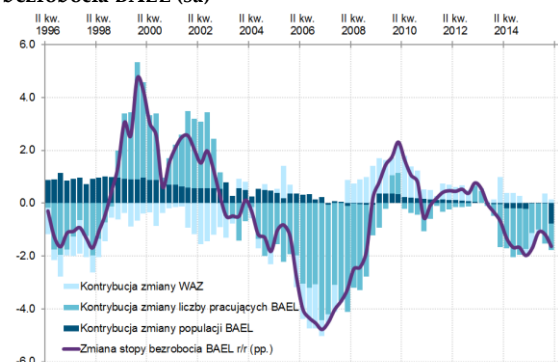
Wykres nr 15. Stopa bezrobocia rejestrowanego i BAEL, sa



Źródło: dane GUS, MPiPS, obliczenia NBP.

W ujęciu rocznym liczba osób bezrobotnych wg BAEL obniżyła się o ponad 249 tys., sa (tj. ok. 18% r/r), a w porównaniu do IV kwartału 2015 r. była niższa o 76 tys., sa. Dane te są spójne z rejestrami urzędów pracy (spadek o 256 tys. r/r, sa i 69 tys. kw/kw, sa). Te korzystne tendencje kontynuowane są w pierwszych miesiącach II kw. 2016r., choć dynamika poprawy spowalnia: w maju br. po raz pierwszy od 3 lat odnotowano nieznaczny wzrost liczby osób rejestrujących się jako bezrobotne. Kolejne miesiące pozwolą zwerifikować, czy jest to efekt jednorazowy, czy początek stabilizacji bezrobocia.

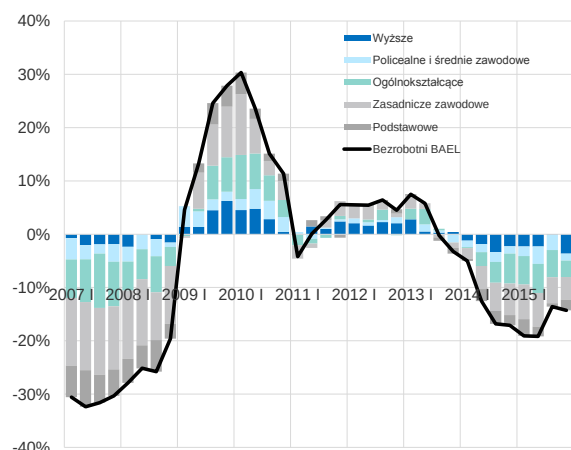
Wykres nr 16. Dekompozycja zmian rocznych (w pp.) stopy bezrobocia BAEL (sa)



Źródło: dane GUS, obliczenia NBP.

Systematyczny spadek stopy bezrobocia wynika z relatywnie szybkiego wzrostu liczby pracujących, przy kurczącej się populacji obniżającej liczbę aktywnych zawodowo (Wykres nr 16). W ostatniej dekadzie zmiany liczby bezrobotnych (wzrost lub spadek) oznaczały takie same zmiany we wszystkich grupach wykształcenia (Wykres nr 17).

Wykres nr 17. Kontrybucje do zmian r/r liczby bezrobotnych BAEL wg poziomu wykształcenia.



Źródło: dane GUS, obliczenia NBP.

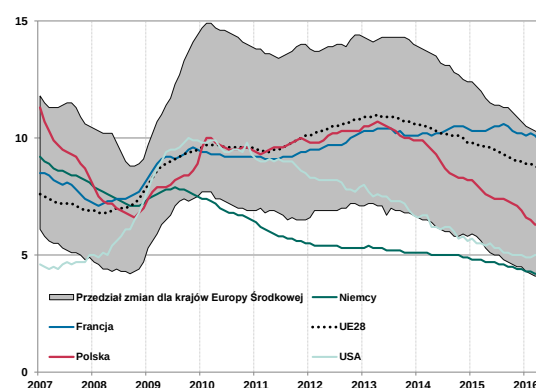
Miesięczne dane z rejestrów powiatowych urzędów pracy wskazują na dalszy spadek liczby rejestracji i wyrejestrowań. Obie liczby w ostatnich miesiącach cechuje względnie wysoka zmienność, stabilny pozostaje udział wyrejestrowań z powodu podjęcia zatrudnienia (ok. 50,8%, wszystkich skreśleń z rejestrów, po korekcie o

wahania sezonowe). Nie zmienia się także osób bezrobotnych bez prawa do pobierania zasiłku (ok. 86,1%).

Rekordowo wysokie są liczby wakatów w sprawozdawczości urzędów pracy, co może być tak efektem poprawy popytu jak i lepszej penetracji rynku przez urzędy pracy. Wzrost liczby wolnych miejsc pracy jest w niewielkim stopniu związany z przyrostem miejsc pracy subsydio- wanej.

W UE stopa bezrobocia nadal się obniża i w kwietniu 2016 r. wyniosła 8,7% (Wykres nr 18). Jednocześnie wciąż utrzymuje się wysoka, choć malejąca dyspersja pomiędzy krajami członkowskimi UE. Z jednej strony niektóre kraje cechują się historycznie niską stopą bezrobocia (Niemcy ze wskaźnikiem 4,2%). Z drugiej strony część krajów członkowskich charakteryzuje się w dalszym ciągu wysokimi choć powoli malejącymi stopami bezrobocia (ponad 20% m.in. w Hiszpanii, Grecji). W Stanach Zjednoczonych stopa bezrobocia obniża się stopniowo i w maju 2016 r. wyniosła 4,7%. Jednocześnie obniża się współczynnik aktywności zawodowej: w maju 2016 r. wyniósł 62,6% i ukształtował się poniżej średniej z ostatnich 6 miesięcy.

Wykres nr 18. Zharmonizowana stopa bezrobocia w wybranych krajach



Źródło: Eurostat.

Przepływy na rynku pracy

Czynniki statystyczne nie wpłynęły na przepływy BAEL. Na przełomie 2015 i 2016 r. ponownie zwiększyło się prawdopodobieństwo znalezienia pracy a zmniejszyło się prawdopodobieństwo utraty pracy¹⁸. Prawdopodobieństwo znalezienia pracy jest obecnie bliskie rekordowi z 2008 roku¹⁹, natomiast utrata pracy jest najmniej prawdopodobna w całej historii badania.

W drugiej połowie 2015r. poprawa na rynku pracy dokonywała się głównie przez stabilizację warunków pracy osób już pracujących. Prawdopodobieństwo utraty pracy (przepływ z zatrudnienia (E) do bezrobocia (U)) obniżyło się do rekordowo niskiej wartości – porównywalnej z obserwowaną na początku 2007 roku (Wykres nr 19). Prawdopodobieństwo znalezienia pracy jest wysokie i wzrasta, ale wciąż pozostawało niższe od rekordów z lat 2007-2008.

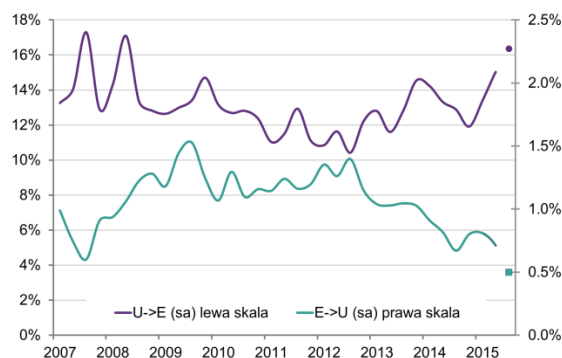
Liczba pracujących pod koniec 2015r. dynamicznie wzrosła dzięki zahamowaniu odpływu do bezrobocia oraz poza rynek pracy. Dekompozycja źródeł wzrostu liczby pracujących (Wykres nr 20) wskazuje, że liczba osób, które znalazły pracę, choć wysoka, była tylko nieco wyższa niż kwartał wcześniej. O przyspieszeniu wzrostu liczby pracujących zdecydowały niższy odpływ do bezrobocia (poniżej 100 tys. osób) oraz wyraźnie dodatnie saldo przepływów pomiędzy zatrudnieniem i nieaktywnością zawodową

¹⁸ Ostatnia obserwacja przepływów pomiędzy dwoma kwartałami oszacowane na podstawie publikacji GUS i natężenia przepływów we wcześniejszym okresie. Spójność przepływów z danymi makro (uwzględniającymi korektę o NSP 2011) zapewniona za pomocą procedury IPF. Szerzej nt. metody zob. Aneks (pkt III). Wcześniejsze przepływy wyznaczone na podstawie mikro danych BAEL – obserwacji tych samych osób w kolejnych kwartałach oraz korygowane w celu uzyskania zgodności z obserwacjami reprezentatywnymi dla populacji.

¹⁹ Obserwacje te oparte są na wstępnych danych BAEL (przypis 1, s. 3), które mogą ulec zmianie.

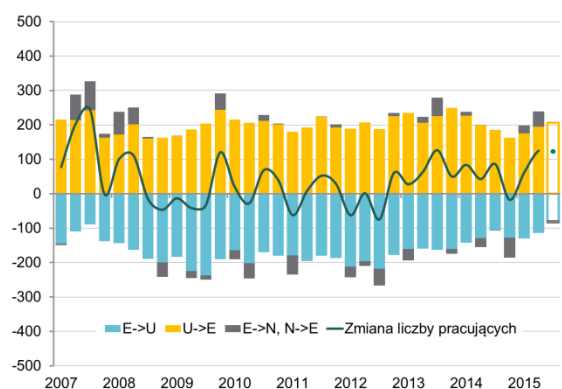
(Wykres nr 20). Wzrastająca aktywność zawodowa tylko nieznacznie hamowała spadek bezrobocia. Czynniki wpływające na spadek liczby bezrobotnych były lustrzanym odbiciem zmian prowadzących do wzrostu liczby pracujących (Wykres nr 21). Wyjątkiem był stosunkowo niewielki, w porównaniu z całkowitym wzrostem podaży pracy, dodatni bilans napływów i odpływów pomiędzy bezrobociem i nieaktywnością zawodową.

Wykres nr 19. Prawdopodobieństwa przejścia osoby bezrobotnej do zatrudnienia (U->E) oraz przejścia osoby zatrudnionej do bezrobocia (E->U)



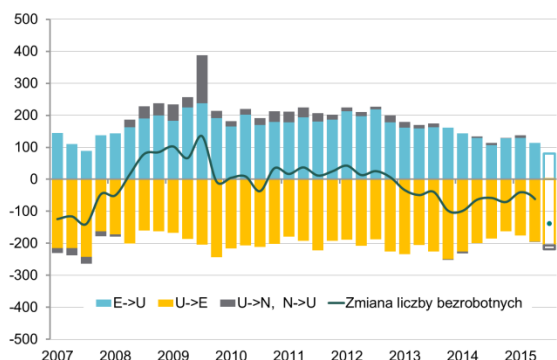
Źródło: Obliczenia NBP na podstawie danych GUS.

Wykres nr 20. Kwartalne zmiany pracujących – przepływy (w tys., sa)



Źródło: Obliczenia NBP na podstawie danych GUS.

Wykres nr 21. Kwartalne zmiany bezrobocia –przepływy (w tys., sa)

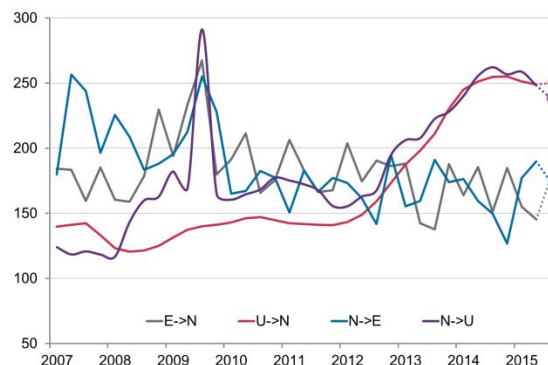


Źródło: Obliczenia NBP na podstawie danych GUS.

Wyhamowanie wzrostu aktywności zawodowej w gospodarce na początku br. w porównaniu z IV kw. 2015r. wiązało się wyrównaniem się napływów i odpływów pomiędzy nieaktywnością zawodową i zatrudnieniem. Z drugiej strony obniżył się też nieznacznie napływ nowych osób

na rynek pracy, które trafiają do bezrobocia. (Wykres nr 22).

Wykres nr 22. Kwartalne przepływy pomiędzy nieaktywnością a pracą i bezrobociem (w tys., sa)



Źródło: Obliczenia NBP na podstawie danych GUS.

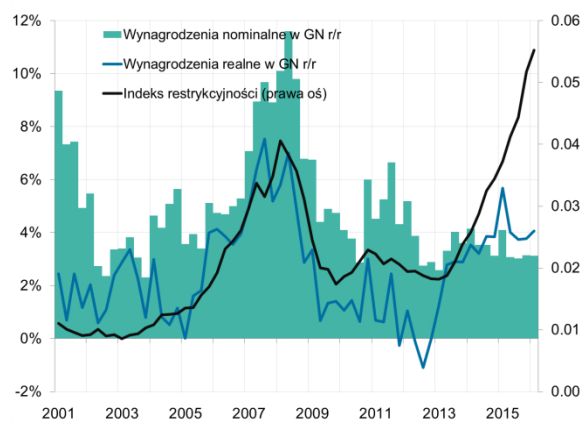
Wynagrodzenia, wydajność i koszty pracy

W I kw. 2016 r. dynamika wynagrodzeń nominalnych w gospodarce pozostawała na stabilnym poziomie (nieco powyżej 3%), pomimo widocznego ożywienia na rynku pracy. Dostępne dane z II kw. br. wskazują jednak na możliwość stopniowego przyspieszenia wzrostu płac.

Tendencje

Wzrost wynagrodzeń w gospodarce w I kw. 2016r. pozostawał na stabilnym poziomie pomimo silnego wzrostu popytu na pracę odzwierciedlonego przez rekordową liczbę wakatów (Wykres nr 23. Wykres nr 23). Co więcej, także w kategoriach realnych wzrost płac, choć pozostał względnie wysoki, to od połowy 2015 roku nie przyspieszał. Zanik korelacji pomiędzy sytuacją na rynku pracy a dynamiką płac w ostatnich dwóch latach zbiegł się w czasie z pojawieniem się deflacji.

Wykres nr 23. Dynamika r/r wynagrodzeń nominalnych i realnych w gospodarce oraz indeks restrykcyjności



Źródło: GUS, obliczenia NBP.

Naturalnym wytłumaczeniem braku przyspieszenia wzrostu płac może być kontrolowanie przez pracodawców kosztów wynagrodzeń, w szczególności ich części zasadniczej. Zgodnie z materiałem NBP „Sytuacja finansowa przedsiębiorstw w IV kw. 2015 r.” udział firm zwiększających realnie koszty pracy wzrósł do ponad 74%, blisko historycznego maksimum.

Ograniczający wpływ na wzrost płac w ostatnim kwartale ma efekt statystyczny związany z widoczną w danych z SP tendencją do przechodzenia z umów cywilnoprawnych do umów o pracę.²⁰

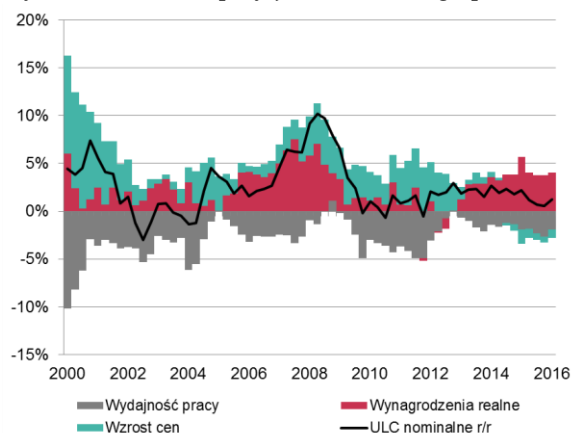
Obniżająco na wzrost płac w gospodarce działa także sektor nierynkowy (niski do tej pory wzrost płac w administracji i edukacji) oraz szacowana przez GUS bardzo niska dynamika płac w pozostałej części gospodarki, której główną część stanowią mikrofirmy. Podniesienie płacy minimalnej może przyczynić się do wzrostu wynagrodzeń w tej części gospodarki w przyszłości.

Dane dotyczące rynkowej części gospodarki (Tabela nr 2) wskazują na nieznaczny wzrost dynamiki wynagrodzeń w I kw. 2016r. w sektorze przedsiębiorstw przy silnym obniżeniu się tej dynamiki w sekcji usług finansowych i jednocześnie ustabilizowaniu się tempa wzrostu płac w sekcji „Nauka i technika”.

Wysoki popyt na pracę nie przekłada się też na razie na silniejszy wzrost jednostkowych kosztów pracy (Wykres nr 24). Wydaje się, że firmom udaje się kontrolować relację pomiędzy wzrostem wydajności pracy a realnym wzrostem wynagrodzeń, przy czym dość stabilny wzrost realnych wynagrodzeń współwystępuje z konsekwentnym, choć historycznie niezbyt wysokim wzrostem wydajności pracy. Dodatkowo obniżająco na nominalną dynamikę ULC działa także występująca od 2014 deflacja.

²⁰ Sekcje, w których występował największy odsetek umów cywilnoprawnych (por. Wykres nr 7) to także sekcje w których przeciętne wynagrodzenia są wyraźnie poniżej płac w gospodarce. W wyróżniającej się pod tym względem sekcji „Administrowanie i działalność wspierająca” tempo wzrostu wynagrodzeń jest jednym z najsłabszych w całym sektorze przedsiębiorstw.

Wykres nr 24. Dekompozycja zmian ULC w gospodarce

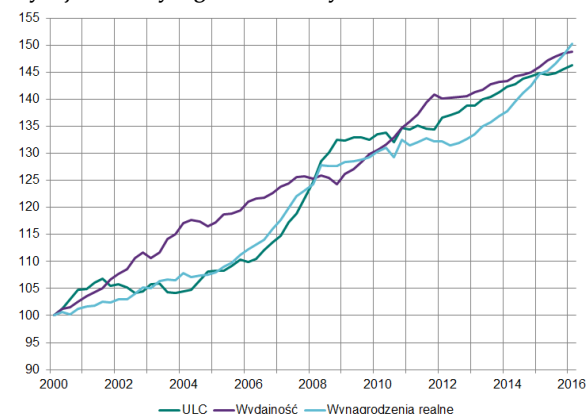


Źródło: GUS, obliczenia NBP.

Na utrzymywanie się stabilnej relacji pomiędzy wydajnością a wynagrodzeniami realnymi a co za tym idzie stabilizację ULC wskazują również skumulowane zmiany tych wielkości (Wykres nr 25). Wprawdzie począwszy od 2013 roku wynagrodzenia w gospodarce wzrastają szybciej niż wydajność pracy jednak luka pomiędzy wzrostem wydajności pracy a opłaceniem go poprzez wzrost płac

realnych, która powstała po kryzysie, w latach 200-2013, została zniwelowana dopiero na początku 2016r. Jeśli dotychczasowe tendencje będą utrzymane to najbliższym czasie można się spodziewać przyspieszenia wzrostu jednostkowych kosztów pracy.

Wykres nr 25. Indeks jednopodstawowy (2000q1=100) ULC, wydajności i wynagrodzeń realnych



Źródło: GUS, obliczenia NBP.

Tabela nr 2 Dynamika wynagrodzeń w gospodarce i jej sekcjach r/r (zgodne z PKD 2007)

	Udział w funduszu płac	2014				2015				2016
		1q	2q	3q	4q	1q	2q	3q	4q	1q
Gospodarka*	100,3%	4,2	3,5	3,5	3,1	4,1	3,1	3,0	3,2	3,1
Sektor rynkowy (przemysł, budownictwo, usługi rynkowe) w podmiotach powyżej 9 osób zatrudnionych										
Sektor przedsiębiorstw	55,1%	4,2	4,1	3,3	3,3	4,0	3,0	3,6	3,4	3,7
Usługi finansowe	4,3%	6,4	0,5	4,8	-5,6	7,3	2,5	3,5	9,5	2,6
Nauka i technika	3,9%	2,8	3,5	3,6	4,7	5,9	3,7	5,2	5,4	5,2
Usługi nierynkowe (włącznie z podmiotami prywatnymi)										
Edukacja	12,2%	3,8	3,1	1,3	3,8	2,6	2,9	3,3	3,0	2,0
Administracja	8,2%	2,5	3,7	3,0	3,2	3,0	1,8	2,7	2,7	2,3
Ochrona zdrowia	6,0%	2,1	2,4	3,4	1,4	3,1	2,2	1,3	6,1	5,2
Pozostałe podmioty										
Rolnictwo	0,8%	4,6	2,3	2,5	5,3	7,7	0,1	10,2	1,1	-0,9
Mikropodmioty i reszta GN**	9,8%	10,7	6,6	13,0	13,6	12,9	8,1	0,3	-0,6	-0,6

*Dane dla pełnej zbiorowości; ** Kolorem czerwonym oznaczono szacunki IE.

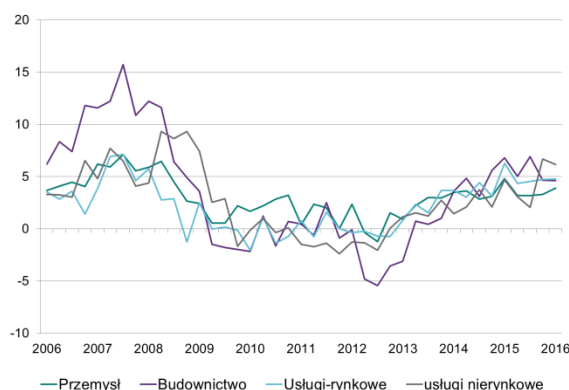
Sektory gospodarki

Począwszy od 2013 roku realny wzrost wynagrodzeń był zbliżony w głównych sektorach

gospodarki. Po początkowym wzroście w 2013 roku nastąpiła stabilizacja realnego wzrostu płac na poziomie ok. 5% r/r. (Wykres nr 26). Dane z I

kw. br. wpisały się w tę długookresową tendencję. Większe zróżnicowanie dotyczy wybranych gałęzi gospodarki (Tabela nr 2). Wzrost wynagrodzeń w sektorze przedsiębiorstw, który można interpretować jako najbardziej związany z czynnikami rynkowymi jest obecnie wyraźnie wyższy niż wzrost wynagrodzeń w gospodarce ogółem.

Wykres nr 26. Dynamiki wynagrodzeń realnych r/r wg sektorów



Źródło: GUS, obliczenia NBP.

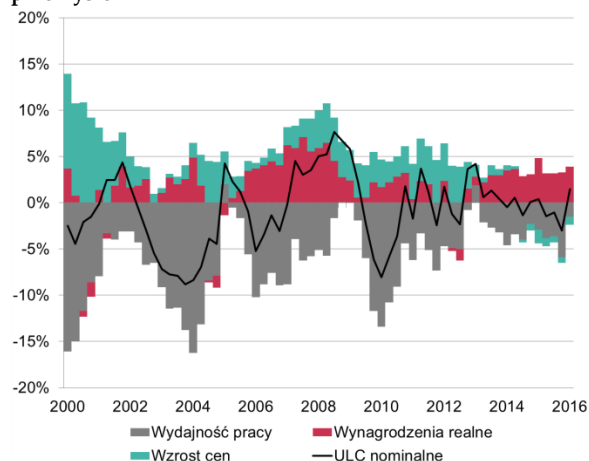
Pomimo podobnego wzrostu płac realnych, ze względu na odmienne kształtowanie się wydajności pracy, zmiany jednostkowych kosztów płac (ULC) w poszczególnych sektorach były i są bardzo zróżnicowane.

Dynamika ULC w przemyśle począwszy od 2013 roku do końca 2015 roku obniżała się a w 2015 roku była ujemna (tzn. obniżał się poziom jednostkowych kosztów pracy). Wyraźny spadek dynamiki wartości dodanej na początku 2016r. spowodował natomiast skokowy spadek wydajności i przerwanie obserwowanej do tej pory tendencji. Niemniej jednak prawdopodobnie także w kolejnych kwartałach 2016r. ULC w przemyśle pozostanie na umiarkowanym poziomie.

Budownictwo odczuwało skutki słabej koniunktury w latach 2014-2015 w postaci dużych zwolnień pracowników. Ich wynikiem był znaczny wzrost wydajności pracy, który silnie obniżył także ULC. Głęboki spadek wartości dodanej brutto w I kw. 2016r. diametralnie zmienił sytuację

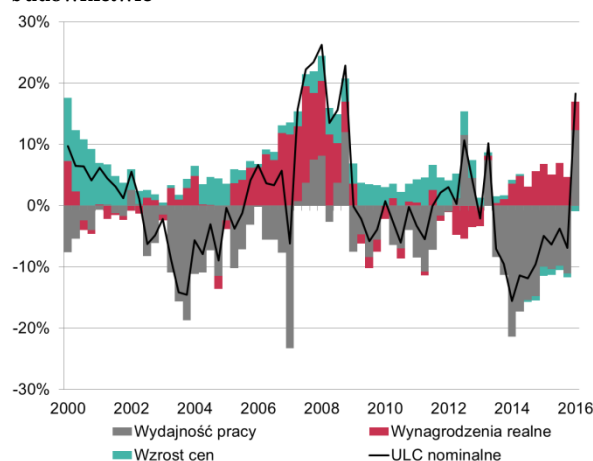
i wzrost ULC w budownictwie jest obecnie (choć prawdopodobnie przejściowo) zbliżony do wartości z okresu ożywienia w latach 2006-2008.

Wykres nr 27. Dekompozycja zmian dynamiki ULC r/r w przemyśle



Źródło: GUS, obliczenia NBP.

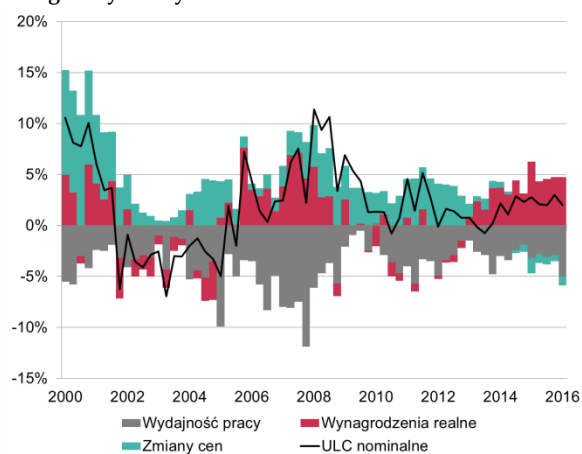
Wykres nr 28. Dekompozycja zmian dynamiki ULC r/r w budownictwie



Źródło: GUS, obliczenia NBP.

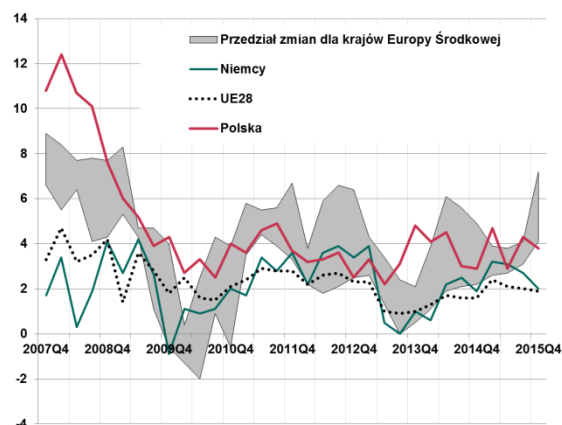
Odmierna sytuacja w zakresie wydajności pracy obserwowana jest w usługach rynkowych. W tym sektorze nieco wyraźniejszy niż w przemyśle wzrost płac związany jest ze wzrastającą w podobnym tempie wydajnością pracy. W rezultacie, wzrost jednostkowych kosztów pracy pozostaje od 2014 roku na w przybliżeniu podobnym poziomie.

Wykres nr 29. Dekompozycja zmian dynamiki ULC r/r w usługach rynkowych



Źródło: GUS, obliczenia NBP.

Wykres nr 30. Indeks kosztów pracy dla sfery rynkowej gospodarki (t/r, odsezonowany i skorygowany o liczbę dni pracy)



Źródło: Eurostat.

Tło międzynarodowe

Zestawienie zmian kosztów pracy pomiędzy krajami pozwala porównać zmiany konkurencyjności tych gospodarek. Ponadto, ze względu na silną pro-cykliczność tego wskaźnika może być on jednocześnie postrzegany jako wskaźnik koniunktury.

Koszty pracy w polskiej gospodarce od 2013 utrzymują się na względnie stabilnym poziomie²¹, który jeszcze w roku 2013 był wyraźnie wyższy niż przeciętna dynamika w całej UE, a w szczególności w Niemczech i krajach Europy Środkowo-Wschodniej. W okresie 2014-2015 roku wzrost jednostkowych kosztów pracy w Niemczech zbliżył się do tempa obserwowanego w Polsce, a pod koniec ub. r. praktycznie wszystkie kraje Europy Środkowej notowały wzrost kosztów pracy szybszy niż Polska.

²¹ Koszty pracy obejmują płacowe i pozapłacowe składniki wynagrodzeń wraz ze składkami oraz podatkami (z pominięciem transferów powiększających wynagrodzenia). Koszty dotyczą sfery rynkowej gospodarki – tzn. z pominięciem usług.

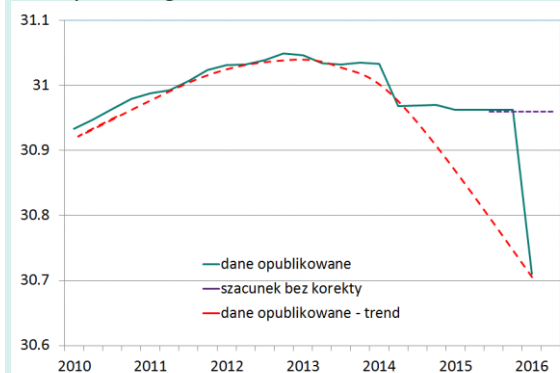
Analizy pogłębione

Ramka 1. Źródła i konsekwencje aktualizacji danych o ludności Polski w BAEL

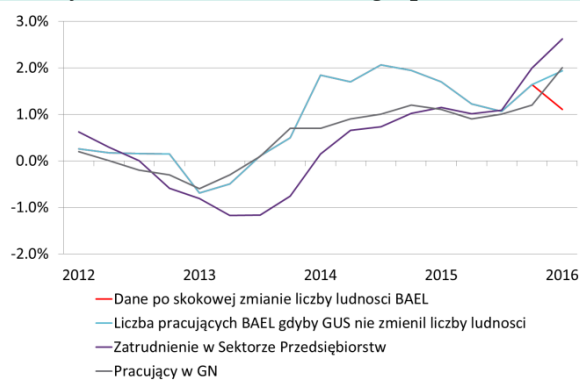
GUS w I kw. b.r. skokowo obniżył szacunek populacji Polski o ok. 250 tys. osób. Utrudnia ocenę faktycznych zmian na rynku pracy w ostatnich kwartałach. Bez zmian pozostały wskaźniki struktury takie jak wskaźniki aktywności zawodowej czy stopa bezrobocia. Dynamika miar absolutnych takich jak przyrost liczby osób pracujących lub aktywnych zawodowo w ujęciu rocznym i kwartalnym uległa zmianie. Celem niniejszej analizy jest pokazanie kierunku i szacunków skali wpływu korekty populacji na ocenę procesów na rynku pracy.

Uogólnienie wyników badań ankietowych BAEL na całą populację wymaga informacji na temat liczby ludności Polski według wieku, płci i miejsca zamieszkania w momencie przeprowadzania badania. Zmiany liczby ludności związane z ruchem naturalnym (urodzeniami i zgonami) powinny być aktualizowane w BAEL w każdym kwartale, natomiast saldo migracji raz na rok. Trudności z dostępem do spójnych danych o ruchu naturalnym i migracjach ze źródeł administracyjnych w 2015 roku sprawiły, że populacja nie była zmieniana. Dopiero w I kw. br. GUS wprowadził wszystkie skumulowane korekty liczby ludności, obniżając szacunek populacji o ok. 250 tys. osób (por. Wykres R1.1). Zmiana szacunku ludności wprowadzona w I kw. 2016 r. jest rzeczywiście wysoka na tle poprzednich kilku lat, lecz nie odbiega od dostosowań w latach 1995-2010, a jej skala wynikała z faktu, że rzeczywiste zmiany ludności Polski nie były uwzględniane.

Wykres nr R1.1. Liczba osób w wieku 15 lat i więcej według BAEL (w mln)



Wykres nr R1.2. Liczby pracujących w BAEL, a miary wzrostu zatrudnienia w gospodarce



Dane: BAEL.

By w pełni uwzględnić wpływ zmiany populacji na miary dynamik zatrudnienia i aktywności zawodowej konieczne jest uspoźnienie szacunków populacji pomiędzy kolejnymi falami Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności. Chodzi o skorygowanie wag w kwartałach, kiedy faktyczne tendencje demograficzne nie były uwzględniane przez GUS, por. Saczuk (2014). W tym celu konieczny jest jednak dostęp do mikro danych, co możliwe będzie dopiero w przyszłym kwartale br. Alternatywne podejście bazuje na założeniu, że ludność w BAEL nie uległa zmianie wobec poprzedniej publikacji oraz zastosowaniu miar struktury, by odtworzyć dynamiki (fioletowa linia przerywana na Wykresie nr R1.1).

Obniżenie ludności o ok. 250 tys. jest równoznaczne z -0,8% na przestrzeni 6 kwartałów. Przy zachowaniu struktury, dynamiki liczby osób pracujących oraz aktywnych zawodowo są zatem po zmianie szacunku populacji wg BAEL o tyle niższe. W szczególności wzrost liczby osób pracujących wyniósł w I kw. 2016 r. 1,1% r/r (w porównaniu do 1,6% przed kwartałem). Gdyby GUS uwzględnił zmiany populacji na bieżąco, dynamiki obserwowane w poprzednich kwartałach byłyby niższe, niższa także byłaby baza dla dynamiki z I kw. 2016 r. Trudno zatem bez dalszych analiz stwierdzić, że wygasła tendencja wzrostowa liczby osób pracujących. Podobnie, w przypadku aktywności zawodowej, spadająca populacja obniża korzystne oddziaływanie rosnącego współczynnika aktywności zawodowej. Ponieważ efekty te oddziałują w przeciwnych kierunkach, dopiero po udostępnieniu mikrodanych BAEL i skorygowaniu wag w poprzednich kwartałach będzie można stwierdzić jednoznacznie, czy obniża się podaż pracy.

Ramka 2. Ile zarabiają w Polsce imigranci na tle polskich pracowników?

Dyskusja na temat wpływu płac imigrantów na polski rynek pracy wymaga oceny na ile płace imigrantów są rzeczywiście niższe od płac polskich pracowników. Zestawienie wyników badania ankietowego imigrantów zrealizowanego na zlecenie przez NBP z danymi BAEL wskazuje, że różnica pomiędzy medianami miesięcznych wynagrodzeń obu typów pracowników w aglomeracji Warszawy wynosi około 30%, ale znacznie wyraźniejsza jest różnica w stawkach godzinowych, gdyż imigranci przepracowują znacznie więcej godzin w tygodniu niż Polacy.

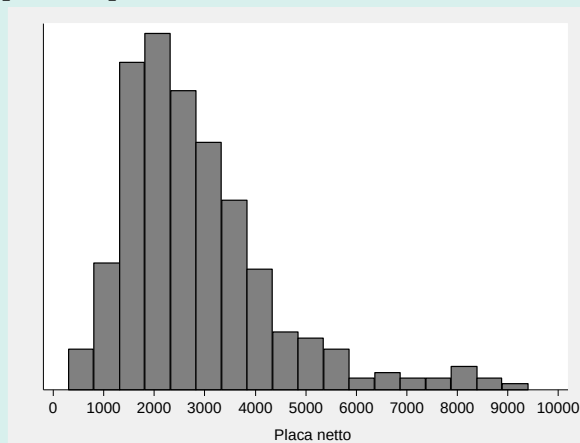
W celu wskazania równic płacowych imigrantów i rezydentów w Polsce przeanalizowane zostały dane z badania imigrantów zrealizowanego na zlecenie NBP w drugiej połowie 2015r. na próbie 710 osób imigrantów w aglomeracji Warszawy. W badaniu tym imigranci deklarowali, jakie są ich wynagrodzenia „na rękę” oraz ile godzin przepracowują przeciętnie w tygodniu. Dla porównania wykorzystano dane o płacach polskich pracowników pochodzące z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) z III kw. 2015 roku zamieszkałych w największych miastach województwa mazowieckiego.

Porównanie podstawowych statystyk dotyczących tych wynagrodzeń prowadzi do wniosku, że wynagrodzenia miesięczne imigrantów są przeciętnie niższe niż Polaków, choć wynika to w dużym stopniu z częstszego występowania wśród polskich pracowników relatywnie bardzo wysokich wynagrodzeń. Przeciętnie wynagrodzenie imigrantów były o ok. 34% niższe niż obywateli polskich, ale różnica median wynagrodzeń była mniejsza (ok. 28%). Wynagrodzenia miesięczne imigrantów były także znacznie mniej zróżnicowane. Współczynnik zmienności wynagrodzeń dla obywateli polskich wyniósł 53% natomiast a dla imigrantów jedynie 37%.

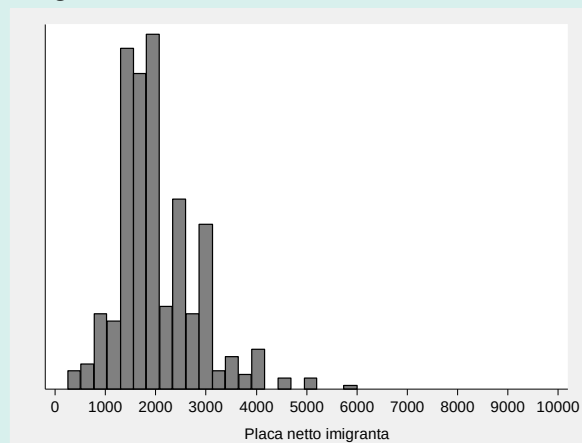
Zdecydowanie większe różnice dotyczą stawek godzinowych, co wiąże się z charakterem pobytu większości imigrantów w Polsce. Przeważają pobyty krótkoterminowe i tzw. migracje wahadłowe. W tej sytuacji imigranci w jak największym stopniu starają się wykorzystać czas spędzany w Polsce. Ankietowani imigranci deklarowali, że pracują przeciętnie 54 godziny w tygodniu (polscy pracownicy przepracowali ok. 41 godzin), przy czym dominującą odpowiedzią imigrantów było 60 godzin (czyli 150% etatu). W rezultacie

mediana wynagrodzeń na rękę imigrantów wynosiła 10 zł i podczas gdy mediana stawki „na rękę” polskich pracowników w dużych miastach województwa mazowieckiego wynosiła ok 16 zł.

Wykres nr R2.1. Rozkład wynagrodzeń netto polskich pracowników



Wykres nr R2.1. Rozkład wynagrodzeń „na rękę” imigrantów



Dane: BAEL.

Warto zauważyć, że w porównaniu z wynagrodzeniami w całym województwie mazowieckim, a nie tylko z pracującymi w dużych miastach, płace imigrantów nie są aż tak niskie. Różnica pomiędzy medianowymi stawkami godzinowymi polskich pracowników w województwie mazowieckim a imigrantów w aglomeracji warszawskiej wynosiła ok. 15%. Ponadto można oczekiwać, że na niższe płace imigrantów wpływ miała także ich charakterystyka demograficzna oraz zawód i sektor w którym pracują.

Ramka 3. Brak wpływu imigrantów na płace i bezrobocie – wnioski dla Polski

W miarę ujawniania w statystykach publicznych obecności pracowników z zagranicy w Polsce, oraz w miarę stopniowego wzrostu ich obecności, nasuwa się pytanie o efekty tych procesów dla polskiego rynku pracy. Wnioski z badań empirycznych dla innych krajów sugerują, że na obecnym etapie tego zjawiska, wpływ migracji do Polski, zarówno na płace, jak i na zatrudnienie (i bezrobocie) powinien być zaniedbywalny.

W porównaniu do innych krajów rozwiniętych, uczestnictwo w rynku pracy osób urodzonych poza granicami Polski jest wciąż niewielkie: nawet przy zawyżonych szacunkach mowa o maksymalnie kilku procentach pracowników, podczas gdy odsetek ten od lat 1990tych przewyższa 10% w Wielkiej Brytanii, Francji, Włoszech czy Hiszpanii (porównywalne dane sprzed spowolnienia okresu globalnego gospodarczego oraz zaostrzenia kryzysu humanitarnego na Bliskim Wschodzie i w niektórych państwach Afryki). W krajach o dużej tradycji otwarcia na imigrację, jak np. Kanada czy USA, odsetek ten przekracza 20%.

Pomimo znacznie większej obecności obcokrajowców na rynkach pracy innych krajów rozwiniętych, nie ma dotąd wskazań, że napływ siły roboczej w istotny sposób rzutuje na bezrobocie obywateli kraju goszczącego, ani na poziom czy dynamikę wynagrodzeń. W licznych badaniach empirycznych wskazuje się następujące efekty.

- Obserwuje się brak wpływu lub niewielki dodatni efekt napływu migrantów na wynagrodzenia pracowników lokalnych. Pracownicy z zagranicy wykonują inne prace, niż rezydenci (ich praca nie jest doskonale substytucyjna), a jednocześnie imigranci najczęściej podejmują prace poniżej swoich kwalifikacji, podnosząc zasadniczo wydajność na obejmowanych stanowiskach. Ponieważ imigranci zazwyczaj otrzymują wynagrodzenia niższe niż pracownicy lokalni na tych samych stanowiskach, generuje to nadwyżkę, najczęściej dystrybuowaną w postaci dodatkowych wynagrodzeń dla pracowników lokalnych. Mechanizm taki potwierdził się w przypadku USA (Card, 2001) oraz Wielkiej Brytanii (Manacorda, 2012; Dustmann et al., 2013). W istocie, napływ imigrantów ma największy negatywny wpływ na płace imigrantów, w szczególności tych o najwyższych kwalifikacjach – nie na wynagrodzenia pracowników lokalnych.
- Niższa może być dynamika wynagrodzeń osób o najniższych kwalifikacjach (Card i Lemieux, 2001; Dustmann et al., 2008). W przypadku Polski jednak, od 2008 roku zasadniczo podnoszona jest płaca minimalna (o łącznej dynamice przekraczającej dynamikę przeciętnej wydajności pracy w tym okresie). Stąd, nawet gdyby napływ imigrantów miałby przełożyć się na niższą presję płacową w segmencie rynku pracy o najniższych wynagrodzeniach, regulowana stawka minimalna niweluje ten efekt.
- Ze względu na powyższe efekty, nie ma także przełożenia napływu imigrantów na stopę bezrobocia ani w ujęciu krajowym, ani lokalnym, ani branżowym. Nie zaobserwowano także efektów zniechęcania do wejścia na rynek pracy, nawet w grupie potencjalnie najbardziej zagrożonej obniżeniem popytu na pracę, tj. młodych mężczyzn o niskich kwalifikacjach (Wadsworth et al., 2016). Zatrudnianie obcokrajowców związane jest ze wzrostem popytu na pracę, a nie zastępowaniem pracowników krajowych zagranicznymi.
- Wpływ na popyt na pracowników zagranicznych ma także stosowanie przepisów prawa pracy. Porównując doświadczenia pracodawców Szwecji, Wielkiej Brytanii i Irlandii po akcesji krajów Europy Śro-

kowej i Wschodniej, Ruhs (2012) pokazuje, że zachowanie równych praw dla pracowników krajowych i zagranicznych redukuje popyt pracodawców, ograniczając napływ pracowników spoza danego kraju.

Literatura:

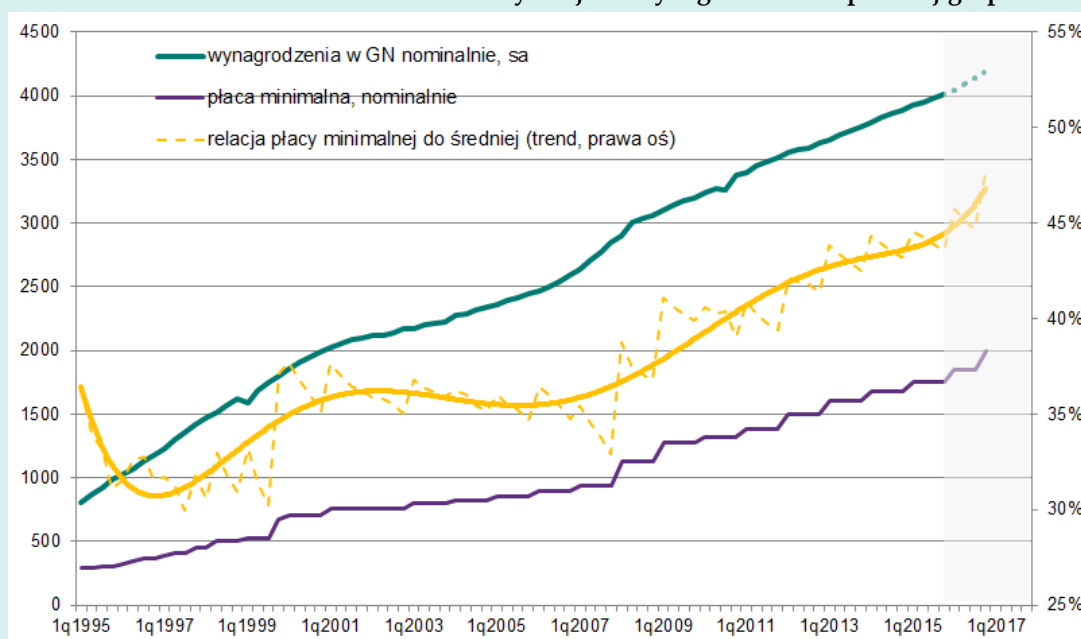
- Card, D. (2001) Immigrant Inflows, Native Outflows, and the Local Labor Market Impacts of Higher Immigration, *Journal of Labor Economics*, 19, 22-64.
- Card, David and Thomas Lemieux (2001). "Can Falling Supply Explain the Rising Return to College for Younger Men? A Cohort-Based Analysis." *Quarterly Journal of Economics*, 116, 705 – 746.
- Dustmann, Christian, Albrecht Glitz, i Tommaso Frattini (2008) "The labour market impact of immigration." *Oxford Review of Economic Policy* 24.3: 477-494.
- Dustmann, C., T.Frattini, i I. P. Preston (2013) The Effect of Immigration along the Distribution of Wages, *Review of Economic Studies* 80: 145-173.
- Manacorda, Marco, Alan Manning, i Jonathan Wadsworth (2012) The impact of immigration on the structure of wages: theory and evidence from Britain. *Journal of the European Economic Association* 10.1: 120-151.
- Ruhs, M (2012) "EU Enlargement and labour migration: The UK experience." K. Zelano (red.), *Labour migration: What's in it for us* (2012).
- Wadsworth, Jonathan, Swati Dhingra, Gianmarco Ottaviano, i John Van Reenen (2016). "Brexit and the Impact of Immigration on the UK.", CEP-LSE, mimeo

Ramka 4. Czy podnoszenie płacy minimalnej może nie zmniejszać zatrudnienia?

Teorie ekonomii przewidują, że podniesienie płacy minimalnej skutkuje spadkiem zatrudnienia, szczególnie wśród pracowników o niższej produktywności. Choć początkowe badania empiryczne wskazywały, że efekt ten może być zanedbywalny, obecnie w literaturze dominują przesłanki o znacznym i negatywnym wpływie płacy minimalnej na zatrudnienie. Badania empiryczne dotyczące Polski wskazują, że wzrost płacy minimalnej wiązał się z narastającym nieprzestrzeganiem tej regulacji w praktyce.

Teoria ekonomii zazwyczaj wskazuje na negatywne konsekwencje płacy minimalnej dla zatrudnienia, ale przy spełnieniu pewnych warunków może ona generować również korzystne efekty. Jeśli płaca minimalna pozostaje poniżej wydajności, lecz jednocześnie powyżej występujących na rynku stawek wynagrodzeń, podnoszenie jej poprawia pozycję negocyjną pracowników o najniższych kwalifikacjach, przybliżając ich wynagrodzenia do wydajności. Literatura empiryczna wskazała dodatnie efekty zatrudnieniowe np. po wprowadzeniu płacy minimalnej w Kenii oraz części krajów Ameryki Południowej ze względu na poprawienie warunków pracy (Gindling i Terrell, 2005; Andalon i Pages, 2008; Alaniz et al., 2011). Podnoszenie płacy minimalnej było jednak skuteczne jedynie, gdy wiązało się także ze wzmocnieniem kontroli standardów zatrudnienia i ochrony praw pracowniczych (Bhorat et al., 2012a,b). Także badania dla krajów Europy Środkowej i Wschodniej wskazują na znaczne dysproporcje w stosowaniu płacy minimalnej, ale również na wzrost jej nieprzestrzegania na skutek podniesienia stawki regulowanej (Goraus i Lewandowski, 2016).

Wykres R4.1. Płaca minimalna rośnie znacznie szybciej niż wynagrodzenia w polskiej gospodarce



Dane: GUS i MPiPS.

W krajach rozwiniętych teoria sugeruje dominację innego mechanizmu. Jeśli pracodawcy są skłonni utrzymywać stawki powyżej płacy minimalnej, jej podnoszenie pozostaje bez wpływu na zatrudnienie oraz wynagrodzenia. Jeśli jednak wydajność choć części pracowników kształtowałyby się poniżej regulowanej płacy minimalnej, pracodawcy zmuszeni będą do dostosowania. Pierwszym sposobem dostosowania jest ob-

niżenie zatrudnienia, tj. zwolnienie pracowników, których wydajność jest zbyt niska w stosunku do regulowanej stawki minimalnej. Drugim sposobem dostosowania jest zachowanie zatrudnienia na poziomie niezmiennym i zwiększenie redystrybucji w ramach przedsiębiorstwa od pracowników bardziej wydajnych w kierunku mniej wydajnych. Wówczas podnoszenie płacy minimalnej nie przełoży się na redukcję zatrudnienia w krótkim okresie, lecz w średnim i długim horyzoncie, spadnie popyt na pracowników o niskim poziomie wydajności a wzrośnie popyt na inwestycje automatyzujące ten rodzaj pracy.

Badania empiryczne dla krajów rozwiniętych potwierdzają negatywny efekt zatrudnieniowy. Co prawda słynna analiza Card i Krueger (1994) wskazywała, że spadek zatrudnienia może być zaniedbywalny, lecz liczna późniejsza literatura podważyła te wyniki, wskazując na specyficzność uwarunkowań, w których analizę przeprowadzali Card i Krueger, por. przegląd Manninga (2010), Dube i Zipperer (2015) oraz Dube et al. (2016). Literatura ta wskazuje, że spadek zatrudnienia jest w krótkim okresie mniejszy, gdy popyt na pracę jest mniej elastyczny, a rentowność wyższa. Dane wskazują także na wzrost wynagrodzeń wśród tych pracowników, którzy zachowują pracę, także ze względu na nadgodziny. Nie zmienia to jednak podstawowego wniosku: podnoszenie płacy minimalnej zmniejsza popyt na pracę niskokwalifikowaną.

Spadek zatrudnienia wynika także ze specyfiki czynnika produkcji, jakim jest praca niskokwalifikowana: typy zadań, które charakteryzuje relatywnie niska wydajność najczęściej mają charakter rutynowy, tj. łatwo poddają się automatyzacji. Oznacza to, że względnie niskim kosztem i w krótkim czasie można pracę człowieka zautomatyzować lub zastąpić tańszą pracą, importowaną w postaci dóbr pośrednich z krajów o niższych wynagrodzeniach. Podobnie jak bezpośredni spadek zatrudnienia po podniesieniu płacy minimalnej, zjawisko to cechuje dość duża w sensie ekonomicznym skala, dotycząc często także tych stanowisk, które wcześniej nie podlegały ryzyku redukcji (Autor et al. 2015; Acemoglu et al. 2016).

Literatura:

- Acemoglu, D., Autor, D., Dorn, D., Hanson, G. H., i Price, B. (2016) "Import Competition and the Great US Employment Sag of the 2000s." *Journal of Labor Economics* 34.S1: S141-S198.
- Alaniz, E, T. H. Gindling, i Katherine Terrell (2011) "The impact of minimum wages on wages, work and poverty in Nicaragua." *Labour Economics* 18: S45-S59.
- Andalon, A. i Pagés, C. (2008), 'Minimum Wages in Kenya', *IZA Discussion Papers* 3390,
- Autor, D. H., D. Dorn, i G. H. Hanson (2015) "The China Shock: Learning from Labor Market Adjustment to Large Changes in Trade." *Annual Review of Economics* 8.1, w druku
- Bhorat, H., R. Kanbur, i N. Mayet (2012a) "Minimum wage violation in South Africa." *International Labour Review* 151.3: 277-287
- Bhorat, H., R. Kanbur, i N. Mayet (2012b) "Estimating the causal effect of enforcement on minimum wage compliance: the case of South Africa." *Review of Development Economics* 16.4: 608-623.
- Card, D i A.B. Krueger (1994) "Minimum Wages and Employment: A Case Study of the Fast-Food Industry in New Jersey and Pennsylvania." *American Economic Review* 84.4: 772-793.
- Dube, A. T., W. Lester i M. Reich (2016) "Minimum Wage Shocks, Employment Flows, and Labor Market Frictions." *Journal of Labor Economics* 34.3, w druku
- Dube, A. T., i B. Zipperer (2015) "Pooling Multiple Case Studies Using Synthetic Controls: An Application to Minimum Wage Policies" *IZA Discussion Papers* 8944
- Gindling, T. H., i K. Terrell (2005). "The effect of minimum wages on actual wages in formal and informal sectors in Costa Rica." *World Development* 33.11: 1905-1921.
- Goraus, K., i P. Lewandowski (2016) "Minimum Wage Violation In Central And Eastern Europe", IBS Working Paper No. 03/2016. Instytut Badań Strukturalnych
- Manning, A. (2010) "Imperfect Competition in the Labor Market." w: Orley Ashenfelter i David Card eds. *Handbook of Labor Economics* vol. 4. Amsterdam: North-Holland.

Aneks: terminy i definicje

Ze względu na złożoność i wieloaspektowość oraz charakter zjawisk analizowanych w ramach rynku pracy, w statystyce wykorzystuje się różne źródła danych, m.in. sprawozdawczość przedsiębiorstw, badania ankietowe czy dane z urzędów pracy. Niestety, relatywnie często zdarza się, że różne zmienne, pochodzących z różnych źródeł, mają takie same nazwy, np. samych podstawowych kategorii osób pracujących można wskazać kilka. Ponadto, każde źródło, ze względu na sposób gromadzenia danych pokazuje tylko fragment interesującego zjawiska. Najczęściej nie można wskazać jednego, najlepszego, szeregu czy źródła danych; dla uzyskania pełnego obrazu konieczne jest połączenie informacji z różnych zbiorów. W odpowiednich sekcjach zestawiane są różne dane ze wskazaniem źródeł wskazując, wszędzie gdzie to możliwe, źródła danych. Poniżej zestawiono najważniejsze informacje o danych wykorzystanych w poszczególnych sekcjach.

Dynamiki roczne oraz dynamiki kwartalne szacowane są zawsze na danych odsezonowanych. Odsezonowanie przeprowadzane jest metodą TRAMO/Seats z uwzględnieniem liczby dni pracujących.

Kontrybucje do zmian szacowane są jako iloczyn udziału danej grupy/zmiennej w populacji w danym kwartale oraz dynamiki (kwartalnej lub rocznej) dla tej grupy/zmiennej.

$$\text{Kontrybucja}_{i,t} = \alpha_{i,t} \bullet \Delta x_{i,t}$$

ZATRUDNIENIE

Pracujący wg BAEL – liczba pracujących na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności. Pracujący w badaniu to osoba, która w tygodniu poprzedzającym badanie przynajmniej 1 godzinę wykonywała pracę przynoszącą zarobek, miała pracę lecz jej nie wykonywała ze względu na urlop, chorobę itp., lub pomagała nieodpłatnie w rodzinnej działalności gospodarczej. Badanie obejmuje osoby w wieku 15 lat i więcej mieszkające w gospodarstwach domowych przebywające w kraju, lub nieobecne nie dłużej niż 3 miesiące. Dane kwartalne.

Pracujący w GN – liczba pracujących w gospodarce narodowej poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie i jednostkami budżetowymi prowadzącymi działalność w zakresie obrony narodowej oraz bezpieczeństwa publicznego. Badanie obejmuje osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy, prowadzących działalność gospodarczą łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin, wykonujących pracę nakładczą, agentów i zatrudniane przez nich osoby oraz członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych. Dane kwartalne; stan na koniec okresu sprawozdawczego.

Pracujący w sektorze przedsiębiorstw (SP) – liczba pracujących w sektorze przedsiębiorstw ograniczonym do podmiotów zatrudniających powyżej 9 osób. Sektor przedsiębiorstw tworzą podmioty których podstawową działalnością jest wytwarzanie wyrobów i usług niefinansowych. Mogą to być osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą z liczbą pracujących powyżej 9 osób, z wyłączeniem rolnictwa. Dane nie obejmują podmiotów prowadzących działalności naukowej, edukacji, administracji publicznej i obrony narodowej oraz opieki zdrowotnej.

Samozatrudnieni (pracujący na własny rachunek) – osoby prowadzące działalność gospodarczą lub właściele indywidualnych gospodarstw rolnych, czerpiących dochód z pracy w gospodarstwie. Dane na podstawie BAEL.

Wskaźnik rynku pracy (BIEC) – wskaźnik wyprzedzający dla wielkości bezrobocia przygotowywany przez Biuro Inwestycji i Cykli ekonomicznych.

W przeciwieństwie do danych BAEL, dane GUS opisujące liczbę zatrudnionych oraz pracujących w sektorze przedsiębiorstw (SP), jak również w gospodarce narodowej (GN) dotyczą wyłącznie podmiotów zatrudniających powyżej 9 osób tj. bez mikro-podmiotów. Ponadto wyłączają rolników indywidualnych oraz pracujących w jednostkach budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

Wg BAEL pracującym jest każda osoba, która w ostatnim tygodniu (licząc od daty wywiadu) przepracowała przynajmniej 1 godzinę, zaś wg GN oraz w SP liczba pracujących przeliczana jest na pełne etaty.

PODAŻ PRACY I BEZROBOCIE

Bezrobotni wg BAEL – osoby w wieku 15 lat i więcej nie pracujące w poprzednim tygodniu, ale aktywnie poszukujące pracy i będące w stanie ją podjąć. Do bezrobotnych nie zalicza się kształcących się w systemie szkolnictwa w trybie dziennym. Dane kwartalne.

Bezrobotni zarejestrowani – liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne w Urzędach Pracy. Dane miesięczne; stan na koniec miesiąca.

Aktywni zawodowo (podaż pracy) – pracujący wg BAEL oraz bezrobotni wg BAEL łącznie. Dane kwartalne.

Stopa bezrobocia wg BAEL – udział bezrobotnych wg BAEL w aktywnych zawodowo. Dane kwartalne.

Stopa bezrobocia rejestrowanego – udział zarejestrowanych bezrobotnych w cywilnej ludności aktywnej zawodowo. Cywilna ludność aktywna zawodowo to, prawdopodobnie, łącznie bezrobotni zarejestrowani oraz pracujący na podstawie sprawozdawczości przedsiębiorstw. Dane miesięczne.

Populacja BAEL (populacja ogółem) – populacja osób w wieku 15 lat i więcej będących członkami gospodarstw domowych, przebywających w gospodarstwach w Polsce lub nieobecnych nie dłużej niż 3 miesiące. W praktyce jest to populacja Polski, pomniejszona o dzieci oraz osoby zamieszkujące w gospodarstwach zbiorowych (hotele pracownicze, internaty, siły zbrojne, itp.) lub w systemie skoszarowanym oraz osoby przebywające za granicą dłużej niż 3 miesiące. Dane kwartalne.

Aktywność zawodowa (współczynnik aktywności zawodowej) – udział aktywnych zawodowo w populacji BAEL. Dane kwartalne.

Wskaźnik zatrudnienia – udział pracujących wg BAEL w populacji BAEL.

PRZEPŁYWY NA RYNKU PRACY

Dane o kwartalnych przepływach na rynku pracy pochodzą z BAEL. Przepływy pomiędzy stanami na rynku pracy oparte są na obserwacjach statusu na rynku pracy tych samych osób w dwóch kolejnych kwartałach. Osoby, które w kwartale poprzednim pracowały, a w bieżącym były bezrobotne doświadczyły przepływu z zatrudnienia do bezrobocia (E->U). Analogicznie, osoby, które w kwartale poprzednim były bezrobotne, a w bieżącym pracowały doświadczyły przepływu z bezrobocia do zatrudnienia (U->E). Ze względu na metodologię oraz wykruszanie się panelu, dane te odbiegają od danych makro reprezentatywnych dla całej populacji. Dla zachowania spójności danych o przepływach pochodzących z obserwacji tych samych osób w dwóch kolejnych kwartałach w ankiecie BAEL z publikowanymi przez GUS danymi zagregowanymi, w których wyniki są ważone, użyty został algorytm iteracyjny (*Iterative Proportional Fitting*).

WYNAGRODZENIA, WYDAJNOŚĆ I KOSZTY PRACY

Przeciętne wynagrodzenia w GN – przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto przypadające na jednego zatrudnionego (tj. osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy w przeliczeniu na pełnozatrudnionych) w gospodarce narodowej, Dane kwartalne.

Przeciętne wynagrodzenia w SP – przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto przypadające na jednego zatrudnionego (tj. osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy w przeliczeniu na pełnozatrudnionych) w sektorze przedsiębiorstw. Dane miesięczne.

Dynamika wynagrodzeń w GN w ujęciu realnym – iloraz wskaźnika przeciętnego wynagrodzenia w GN oraz kwartalnego wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI). Dane kwartalne.

Dynamika wynagrodzeń w SP w ujęciu realnym – iloraz wskaźnika przeciętnego wynagrodzenia w SP oraz miesięcznego wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI). Dane miesięczne.

- ULC (pracujący BAEL; jednostkowe koszty pracy) – dynamika kosztów pracy przypadających na jednostkę produktu. Koszty pracy oszacowane jako iloczyn pracujących wg BAEL oraz przeciętnego wynagrodzenia w GN. Wolumen produkcji na podstawie realnego PKB. Dane kwartalne.
- ULC (zatrudnieni GN; jednostkowe koszty pracy) – dynamika kosztów pracy przypadających na jednostkę produktu. Koszty pracy oszacowane jako iloczyn zatrudnionych w GN oraz przeciętnego wynagrodzenia w GN. Wolumen produkcji na podstawie realnego PKB. Dane kwartalne.
- ULC (WDB, GN) – dynamika kosztów pracy przypadających na jednostkę produktu w całej gospodarce. Koszty pracy oszacowane jako iloczyn zatrudnionych w GN oraz przeciętnego wynagrodzenia w GN. Wolumen produkcji na podstawie wartości dodanej brutto. Dane kwartalne.
- ULC (WDB, GN) – przemysł – dynamika kosztów pracy przypadających na jednostkę produktu w przemyśle. Koszty pracy oszacowane jako iloczyn zatrudnionych w przemyśle (dane spójne z zatrudnieniem w GN) oraz przeciętnego wynagrodzenia w przemyśle (dane spójne z GN). Wolumen produkcji na podstawie wartości dodanej brutto w przemyśle. Dane kwartalne.
- ULC (WDB, GN) – budownictwo – dynamika kosztów pracy przypadających na jednostkę produktu w budownictwie. Koszty pracy oszacowane jako iloczyn zatrudnionych w budownictwie (dane spójne z zatrudnieniem w GN) oraz przeciętnego wynagrodzenia w budownictwie (dane spójne z GN). Wolumen produkcji na podstawie wartości dodanej brutto w budownictwie. Dane kwartalne.
- ULC (WDB, GN) – usługi rynkowe – dynamika kosztów pracy przypadających na jednostkę produktu w usługach rynkowych. Koszty pracy oszacowane jako iloczyn zatrudnionych w usługach rynkowych (dane spójne z zatrudnieniem w GN) oraz przeciętnego wynagrodzenia w usługach rynkowych (dane spójne z GN). Wolumen produkcji na podstawie wartości dodanej brutto w usługach rynkowych. Dane kwartalne.

TŁO MIĘDZYNARODOWE

- Zharmonizowana stopa bezrobocia – Dane miesięczne zharmonizowanej stopy bezrobocia używanej w porównaniach międzynarodowych oparte są na odsezonowanych danych kwartalnych krajowych badań wg Labour Force Survey (LFS; polskim odpowiednikiem LFS jest BAEL). Podstawą oszacowania jest LFS; dane są jednak korygowane aby były w pełni spójne w czasie (oryginalne dane nie są, ze względu na wprowadzane dość liczne zmiany w LFS w kolejnych latach). Dane rejestrowe wykorzystywane są pomocniczo do uzyskania miesięcznych dynamik stopy bezrobocia pochodzącej z LFS. Dane miesięczne, porównywalne między krajami. Jeśli ukazujące się z opóźnieniem dane LFS wskazują na tendencje odmienne od danych rejestrowych, EUROSTAT rewiduje publikację..
- Indeks kosztów pracy dla sfery rynkowej gospodarki – indeks całkowitych kosztów pracy ponoszonych przez pracodawców (zawierający zarówno koszty płacowe, jak i pozapłacowe, ale bez kosztów rekrutacji i zwalniania) w przeliczeniu na godzinę pracy. Dotyczy sfery rynkowej gospodarki (ang. *Business Economy*) tj. wszystkich gałęzi gospodarki oprócz rolnictwa, łowiectwa, leśnictwa, ochrony zdrowia, edukacji i administracji publicznej (wg NACE Rev. 2). Dane kwartalne, odsezonowane, skorygowane o efekty kalendarzowe.

APROBOWAŁ
Michał Gradzewicz

ZATWIERDZIŁ
Jarosław T. Jakubik

www.nbp.pl

